CATONIS

DISTICHA

DE MORIBVS CVM SCHOLIIS DES. *Eraſmi Roterodami.*

Adiecta ſunt,

Dicta Græca Sapientum, interprete Eraſmo Roterodamo.

Eadem per Auſonium, cum Eraſmi doctiſſima enarratione:

Mimi Publiani ex eiuſdem Eraſmi reſtitutione, cumque Scholijs eiuſdem.

Iſocratis ad Demonicum Oratio parænetica, longè ad iuuentutis mores ritè formandos vtiliſſima.

Omnia ſummâ curâ, diligentiâque excuſa.

LONDINI,
Ex Typographia Societatis Stationariorum. 1623.

Cum Priuilegio.

LIBELLVS ELEGANTISSIMVS, QVI INSCRIBITVR CATO, de præceptis vitæ communis, *Eraſmo Roterodamo Caſtigatore & interprete.*

Præfatio cum breuiſſimis præceptis.

CVm animaduerterem quàmplurimos homines grauiter errare in via morum, ſuccurrendum & conſulendum eorum opinioni fore exiſtimaui, maximè vt glorioſè viuerent, & honorem contingerent. Nunc te, fili chariſſime, docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, vt intelligas: Legere enim & non intelligere, negligere eſt.

Itaque, Deo ſupplica. Parentes ama.

Prima pietas eſt in Deum. Proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo ſacrificijs. Amamus parentes, dum obſeruamus & obſequimur. Colimus cognatos officijs & conſuetudine vitæ.

Magiſtrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quem vererentur; hunc magiſtrum vocant. Et animaduerte verborum proprietatem: Deo ſupplicandum eſt; Parentes

amandi: Cognati colendi: Magiſter metuendus.

Datum ſerua.

Quod tuæ creditum eſt fidei, id ſerua veluti depoſitũ.

Foro te para.

Id eſt, his artibus te exerceas vt poſſis in foro verſari, hoc eſt, in cauſis agendis. Nam hic olim erat primus gradus ad honores ſummos. Legi in quibuſdam vetuſtiſſimis codicibus (*foro pare*) id eſt, accommoda te rebus præſentibus, quemadmodum dicimus, vti foro. Cum hoc interpretamento conſentit Græcus Planudes, neque dubium eſt, quin hæc ſit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto conſuetudinem. Nam primùm talem te iudicabunt, cum qualibus conſpexerint te conſuetudinem agere: deinde bonorum conuictu redderis melior.

Ad conſilium ne acceſſeris, antequam voceris.

Ne ingeras teipſum alienis negotijs, ſed accerſitus accedas.

Mundus eſto.

Id eſt, neque ſordidus neque luxurioſus, ſed eleganti mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede.

Id eſt, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id eſt, noli ſæuire in eos qui ſunt inferiores te, ſed illis concede nonnihil.

Rem tuam cuſtodi.

Ne profundas temerè facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpiùs rem pares.

Verecundiam ſerua.

Id eſt, ſerua te incontaminatum ac purum ab inquinamentis libidinum: caſtum enim verecundum dicitur: eſt autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimùm valet. Negligentia ſemper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò diſcitur, quod longo vitæ vſu vix aſſequi queas.

Quos legeris memento.

Nam quidem onerant ſe lectione, alia ſuper alia ingerentes, neque quicquam inſculpunt memoriæ.

Familiam cura.

Domeſtica negotia tibi curanda ſunt, non aliena.

Blandus eſto.

Id eſt, comis in congreſſu.

Iraſci abs re noli.

Ne ſis moroſus. Nam omninò non commoueri, ſtipitis eſt potiùs quàm hominis.

Neminem irriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. *Vel.*

Miſerum ne irriſeris.

Sic enim quidam codices habent, hoc eſt, animi vitia rideri merentur: calamitas miſericordiam meretur potiùs quàm riſum.

Mutuum dato. *Cui des videto.*

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuò; ſed non quibuſlibet, ſed redditurıs bonâ fide, ſed dignis officio, denique ijs, quibus non graueris & dono dare.

Iudicio adeſto.

Adſunt aduocati: & id olim erat officium præcipuum in amicos, adeſſe Iudicijs.

Conuiuare rarò.

Sæpiùs vocare ad conuiuium exhaurit ſubſtanti-

am; ſæpiùs ire ad conuiuium, ſordidum eſt: at rariùs vtrumque facere, humanitatis eſt.

Quod ſatis eſt dormi.

Hoc eſt, non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem naturæ.

Ius-iurandum ſerua.

Non eſt temerè iurandum: quod autem iuràris, præſtandum eſt, niſi ſcelus ſit quod iuraris.

Vino te tempora.

Eſto moderatus in vino; vel abſtine à vino: nam adoleſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum eſt, non pro quauis re, ſed pro defenſione patriæ. Nam canum more, mercede pugnare turpiſſimum eſt, & plus quam gladiatorium.

Nihil temerè credideris.

Id eſt, ne facilis ſis ad credenda quæuis quæ dicuntur.

Tu te conſule.

A te ipſo pete conſilium, qui te tuáque optimè nôſti.

Aut,

Tuto conſule.

Id eſt, caue à conſilijs periculoſis, tuta conſilia ſequere. Nam duplex eſt lectio.

Meretricem fuge. *Literas diſce.*

Ætas enim prima ſtudio literarum optimè coërcetur à ſcortis.

Nihil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non ſunt conferenda niſi in bonos: alioquin pereunt.

Maledicus ne eſto.

Id eſt, à conuitijs tempera, neque carpas vitam alicuius.

Exiſtimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, ac non facilè ſarcietur.

Æquum indica.

Id eſt, non ad lucrum, aut ad gratiam: ſed ad regulam æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi ſunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor eſto.

Nam dati pulchrum eſt obliuiſci: Accepti verò meminiſſe decet.

Ad pretorium ſtato.

Multa enim diſcuntur in agendis cauſis.

Conſultus eſto.

Id eſt, calleas ſcientiam, & morem iuris, vt poſſis amicis opitulari.

Vtere virtute.

Non viribus neque dolo.

Iracundiam tempera.

Antè monuit non eſſe iraſcendum ſine cauſâ. Nunc admonet iuſtam etiam iram moderandam eſſe.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud Gentiles: nunc principum Chriſtianorum luſus eſt, imò quorundam etiam ſacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim eſt reſpicere quantum poſſis, non quantum liceat.

Minorem te non contempſeris.

Ne faſtidias inferiorem te: quod eſt elati, non cordati.

Aliena concupiſcere noli.

Eſto contentus tuis.

Coniugem ama.

vt omnium fortunarum ſociam.

Liberos erudi.

Filios caſtiga & inſtitue.

Patere legem, quam ipſe tuleris.

Quam conditionem præſcribis alijs, eâdem vtere ipſe in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt ſit alijs etiam loquendi locus.

Illud ſtude quod iuſtum eſt.

Quod turpe factu eſt, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum eſt: amor amplectendus. Etiamſi quis parum dignus eſt, qui redametur, tamen amari te patere.

DISTICHA CATONIS DE MORIBVS. LIB. I. PRÆFATIO.

Dei cultus præcipuus. I.

SI Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipuè ſit purâ mente colendus.

Vulgus exiſtimabat Deum placari victimis pecudum, rebúſque corporeis: verùm cùm Deus ipſe ſit animus, hoc eſt, mens, non corpus, & conſentaneum eſt ſimile gaudere ſimili; nimirum potiſſimùm colendus eſt puritate mentis. Quin & hodie vulgus Chriſtianorum corporeis quibuſdam ceremonijs colit Deum, cùm gratiſſimus cultus ſit animi pietas. Tales enim adoratores quærit pater, qui in ſpiritu adorent, cùm ipſe ſit ſpiritus. Nulla gratior pietas diuis, quàm ſi vitam illorum imiteris, hoc eſt, tolerantiam, manſuetudinem, caſtimoniam; Atque hæc animi ſunt. Animus eſt Deus: Fac quantum potes, à corpore te abducas, & ad illum quantum potes accedas, & gratiſſimum immolaueris.

criſicium (*pura mente.*) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus ad ſacrum accedebat: tu mentem purga: huius ſordes Deum offendunt, qui videt ea quæ ſunt in animo non in corpore. (*Si Deus*) Si, hîc non dubitantis eſt, ſed ratiocinantis. (*Ut carmina.*) Nam Virg. in ſexto Æneid. Deum ſpiritum & mentem vocat. (*Præcipue*) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, ſed hunc internum, nempe animi, eſſe Deo gratiſſimum.

Somnolentia vitanda. II.

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto.
Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.

Senſus eſt, cùm vita vigilia ſit (iuxta Plinium) cauendum eſt, ne maximam vitæ partem ſomno perdamus: præſertim cum è ſomnolentiâ, vitia multa naſcantur & corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguam,
Proximus ille Deo, qui ſcit ratione tacere.

Prima, id eſt, ſumma maximáque virtus eſt moderari linguam, ne quid temerè loquaris. Deus enim, qui ſapientiſſimus eſt, rarò loquitur, & non niſi neceſſaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt Deo, qui ſapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sibi ipſi conueniendum eſt. IV.

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe.
Conueniet nulli, qui ſecum diſſidet, ipſe.

Qui ſecum ipſe pugnat, nec ſibi conſtat, hic cum alijs conuenire non poteſt. Hoc eſt, qui moribus eſt inæqualibus, nec vllo certo vitæ inſtituto, is non eſt aptus ad aliorum conſuetudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cum culpent alios, nemo ſine crimine viuit.

Mortales aliorum notant vitia, ſua non vident: cum nullus vitiis careat, ſi quis propriam vitam ac mores propius excutiat.

Vtilitas diuitijs anteponenda. VI.

Quæ nocitura tenes, quamuis ſint chara, relinque.
Vtilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res chariſſimas abijcere, ſi periculum adferant, veluti gemmas & aurum, quò vita ſit in tuto; aut voluptates, quò valetudini conſulamus. Non enim voluptates ſpectari debent, ſed vtilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Conſtans & lenis, vt res cunque expoſtulat, eſto.
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores ſumere, vt modò grauis ſis, modò lenis, hoc eſt placidus ac remiſſus pro re próque loco. Vide num legendum ſit leuis pro *lenis*, quod magis reſpondet ad *conſtans*, vt ſit ſenſus. Aliquando perſiſtendum in ſententiâ, aliquando mutandum conſilium pro tempore. Porrò verſus conſtabit ſi legas: Conſtans & leuis, vt res cunque expoſtulat, eſto. Neque dubitem affirmare hanc germanam eſſe lectionem.

Vxori non ſemper aſſentiendum. VIII.

Nil temerè vxori de ſeruis crede querenti:
Sæpe etenim mulier, quem coniux diligit, odit.

Illud vxoribus ferè peculiare eſt, vt maritos inſtigent in ſeruos: vnde monet, ne temerè fidem habeant huiuſmodi querelis.

Inſtandum correctioni amici. IX.

Cumque mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri,
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.

Non ſatis eſt leuiter admonere peccantem amicum: vrgendum eſt, inſiſtendum eſt, vt vel improbitate

vincas, ſi quid erit quod ad famam illius aut ſalutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verboſos noli contendere verbis.
Sermo datur cunctis: animi ſapientia paucis.

Si cùm cordatis agas, non eſt opus multis verbis. Si cum ſtulto, fruſtrà contendis, propterea quòd ſtultitia verboſiſſima ſit.

Amicus ſibi quiſque. XI.

Dilige ſic alios, vt ſis tibi charus amicus:
Sic bonus eſto bonis, ne te mala damna ſequantur.

Sic amicis vtere, vt ipſe tibi ſis proximus. Sic aliis benefac, tibi ipſi ne noceas. In priori verſu eſt venuſta redditio ſimilium in *Dilige* & *Amicus*. In ſecundo contrariorum, *Bonis* & *Mala*.

Rumores ſpargere vetitum. XII.

Rumores fuge, ne incipias nouus author haberi.
Nam nulli tacuiſſe nocet: nocet eſſe locutum.

Ne quid in vulgo ſparſeris, propterea quòd rumor ſæpenumero in eius caput recidit, à quo profectus eſt. Si rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet ſiluiſſe; ſi quid habet, nocet locutum eſſe.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promiſſam certò promittere noli.
Rara fides ideo eſt, quia multi multa loquuntur.

Noli certò promittere quicquam, alieni promiſſi fiduciâ. Quod in te ſitum eſt, id præſtare potes: alienam fidem præſtare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facilimum, in præſtando ſæpe fallit.

Iudex quiſque ſui. XIV.

Cùm te quis laudet, iudex tuus eſſe memento.
Plus alijs de te, quàm tu tibi, credere noli.

Ne te ipſum æſtimaueris aliorum laudatione, ſed tuâ ipſius conſcientiâ. Te ipſum interroga qualis ſis; &

ſi animus tibi reſponderit te longè alium eſſe, quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipſi, cui ipſe notior es, quàm aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento:
Atque aliys cùm tu benefeceris, ipſe ſileto.

Beneficij accepti meminiſſe oportet, obliuiſci dati. Qui dat beneficium, eius eſt diſſimulare ſe dediſſe, ne commemorando videatur exprobrare; eius qui accepit, eſt paſſim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Senio bene geſta referenda. XVI.

Multorum dum facta ſenex & dicta recenſes,
Fac tibi ſuccurrent, iuuenis quæ feceris ipſe.

Senes qui multa viderunt & audiêrunt, multorum dicta factáque ſolent referre. Sed curandum eſt, vt ita nos geramus in iuuentute, vt in ſenectute ſuccurrat nobis nō ſolum, quid alii rectè dixerint ac fecerint, verùm etiam quid nos ipſi.

Suſpicionis labes. XVII.

Ne cures, ſi quis tacito ſermone loquatur:
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.

Cùm videris quoſdam inter ſe ſecretò colloqui, ne ſtatim ſuſpiceris eos malè de te loqui. Nam id ſignum eſt hominis malè ſibi conſcii.

In proſperis de aduerſis cogitandum. XVIII.

Cum fueris felix, quæ ſunt aduerſa caueto.
Non eodem curſu reſpondent vltima primis.

In rebus ſecundis, ne quid accidat aduerſi, cauendum eſt: ſolet enim fortuna ſæpius verti in aduerſam, & lætis initijs addere triſtem exitum. Ergo cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè meditandum eſt, quo pacto aduerſam fortunam feras: ne ſi inexpectata venerit, & improuiſum te oppreſſerit calamitas, ſuccumbas.

Mors alterius non ſperanda. XIX.

Cum dubia & fragilis ſit nobis vita tributa:
In morte alterius ſpem tu tibi ponere noli.

Legendum eſt hoc hæredipetis, & qui teſtamentis inhiant. Fit enim ſæpenumero, vt qui mortem alterius expectabat, prior ipſe moriatur, etiamſi iunior aut robuſtior fuerit. Nam ipſa hominis vita fragilis & incerta res eſt; & quouis caſu abrumpitur.

Animus in dono æſtimandus. XX.

Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera ſunt æſtimanda non ſuo pretio, ſed animo donantis. Itaque legimus ſummas Principes aquam manu cauâ hauſtam, & malum oblatum ſummâ cum alacritate, perinde vt maximum munus accepiſſe. (*Accipito placidè*) alacri vultu, vt oſtendas tibi gratum eſſe. (*Et plenè*) id eſt, non malignè, ſed candidè, vt præ te feras pro exiguo munere multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cum te natura creârit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum natura nudos produxerit, ſatis intelligere poſſumus diuitias alienas eſſe, neque ſecundũ hominis naturam. Si membrum perdas, eſt fortaſſe quòd doleas: aliquid tui deceſſit. Sin opes auferantur, aut non contingant, noli valdè cruciari. Siquidem in his quæ verè ſunt hominis, nihilo plus habent Reges quàm tu pauper. Vis ſcire quid verè tuum ſit? Cogita quid habueris, cùm naſcereris.

Mors non formidanda. XXII.

Ne timeas illam, quæ vitæ eſt vltima finis:
Qui mortem metuit, quod viuit, perdit id ipſum.

Qui mortem timet, non ſolùm non effugit mortem, ſed inſuper hoc ipſum vitæ, quod datur, perdit: nam anxiè viuere, non eſt viuere.

Amico.

Amicorum ingratitudo ſugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus;
Incuſare Deum noli, ſed te ipſe coërce.

Nihil eſt acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen ſi acciderit, non eſt imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ, quin potiùs teipſum coërce, ne denuò benefacias ingratis: quidam enim, ſi benefacientibus fortuna non reſpondeat, ſuperos incuſant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum; cum eius acciderit culpâ, qui ſine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parcè:
Vtque quod eſt ſerues, ſemper tibi deeſſe putato.

(Vtere parcè) id eſt, modicè, non profuſè, (quæſitis) id eſt, partis. Et vt ſerues quod habes, ſemper imaginare tibi deeſſe, vt ſemper aliquid addas. Sera autem (vt inquit Heſiodus) in fundo parſimonia.

Promiſſio iterata moleſta. XXV.

Quod præſtare potes, ne bis promiſeris vlli:
Ne ſis ventoſus, dum vis vrbanus haberi.

Quod non poſſis efficere, ne ſemel quidem eſt promittendum, ne temerè facias. Porrò quod præſtare poſſis, id iterum atque iterum promittere, iactantiæ eſt, non humanitatis. Moleſta eſt verboſa promiſſio, moleſtior exprobratio.

Ars arte deludenda. XXVI.

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus;
Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.

Erga eum qui fuco vtitur, tu item contrà vtere fuco, & iuxta prouerbium, Cretiza contra Cretenſem. Satius eſt nonnunquam retinere ſimulatum amicum, quàm reddere apertum inimicum. Id enim fiet, ſi oſtendas te ſentire fucum.

Blandi-

Blandiloquentia ſuſpecta. XXVII.

Noli homines blandos nimium ſermone probare:
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

Semper ſuſpecta ſit tibi blandiloqnentia: nec eſtimes homines ex benedictis, ſed ex benefactis. Inſidiatur tibi, quiſquis admodum blandus eſt. Memento ſic capi & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et aſſentatione maxima pars hominum capitur, cum adulator ſeſe ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus inſtruendi. XXVIII.

Si tibi ſint nati, nec opes: tunc artibus illos
Inſtrue quò poſſint inopem defendere vitam.

Artem, vt habet prouerbium, non ſolùm quæuis terra, ſed quæuis etiam alit fortuna: vnde certiſſimum viaticũ eſt ars, quæ quocunque terrarum venias, defendet ab egeſtate. At nunc vulgus liberos ſuos diuitum aut principum miniſterijs dedicat, vbi duo ſimul maxima diſcant mala, luxuriam & ocium. Porrò quod hic præcipit pauperibus eſſe faciendũ, id ego ſuaſerim diuitibus quoque, vt liberos ſuos iubeant artem aliquam diſcere, vnde geminum commodum conſequantur. Primùm, prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitijs: deinde ſi fortna abſtulerit opes, non erit cur vel mendicent, vel ad ſordidas aut fœdas artes redigantur, putâ, turpe miniſterium aut militiam.

Res quomodo æſtimandæ. XXIX.

Quod vile eſt, charum; quod charum, vile putato.
Sic tibi ſis parcus, nec auarus habeberis vlli.

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulgus negligit, tu magni facito, ita fiet, vt nec tibi ſis parcus, (audebis enim vti, quæ non magni facis) neque cuiquam videberis auarus, cùm non expectes auidè, neque ſeruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus pluſimi facit

cit diuitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inuerte æſtimationem. Res autem cuique tales ſunt, qualis eſt de his opinio. Vulgus lautam putat rem pauonem aut rhombum : tu contrà, vilem rem putato; & puta rem eſſe lautiſſimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis ſordidus, cùm habeas lauta tuo iudicio, nec aliorum expetes lautitias, quæ tibi viles ſunt.

Culpata non facienda. XXX.

Quæ culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe :
Turpe eſt doctori, cùm culpa redarguit ipſum.

Turpe eſt committere te, quod doces alios non eſſe committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod iuſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtũ:
Nam ſtultum petere eſt, quod poſſit iure negari.

Quod inhoneſtum eſt, à nemine petendum eſt. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut ſic, quod iniuſtum eſt, id eſt, quod non debetur, iure negari poteſt. Ergo non à quouis petas nec quiduis ; ſed quod cum honeſtate cõiunctum eſt. Nam id petitur aliquando & ab his, qui non debent.

Nota incognitis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito præponere notis.
Cognita iudicio conſtant, incognita caſu.

Ne facilè commutes nota cum ignotis, putà amicum vel rem, vel vitæ genus: notis enim commodius vteris, de quibus iudicare potes : quæ ſi bona ſunt, rectius vtêris; ſi mala, facilius tolerabis, quandoquidẽ iuxta Plaut. Nota mala, mala non ſunt. Ignota verò cuiuſmodi futura ſunt, incertum eſt. Fit autem ſæpenumerò, vt quæ in expetendo putaris prima, in experiendo repudies.

Dies

Dies quiſque ſupremus putandus. XXXIII.

Cum dubia incertis verſetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem, quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, *incertis*, vt ſint duæ dictiones. Cùm igitur vita per ſe incerta verſetur in periculis *incertis*, vnumquemque vitæ diem in lucro deputa: vnuſquiſque enim dies poterat eſſe vltimus, & incertum erat an tibi contingeret. Ergo in tot vitæ periculis, quicunq; dies non eripitur, is in lucro eſt deputandus. (*Quicunque laboras*) id eſt, quicunque ſolicitus es, & angeris huius vitæ malis. Tametſi (vt dixi) non ignoro Planudem ſecus expoſuiſſe. Sed non eſt ſententiæ illum per omnia ſequi. Nam mihi magis probatur, vt legamus *incertis* vnica dictione, ad hunc modum: (*Cum vita dubia verſetur*) id eſt, iactetur (*incertis periculis*) id eſt, caſibus. Nam pericula hoc minùs à nobis vitari poſſunt, quòd incerta ſunt. Vitâſti naufragium, non vitâſti ruinam: Vitâſti bellum, incidis in latrones: Vitâſti peſtem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia eſt hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.

Obſecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cùm poſſis, interdum cede ſodali:
Obſequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc diſticho elegantius fingi potuit. Obſecundandũ aliquoties amicis, & de tuo iure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà, quidam dum obſtinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam reſcindere, quàm vlla in re obſequi animo amici.

Amicitiæ mutua officia. XXXV.

Ne dubites cum magna petas, impendere parua:
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitiæ conſtant officijs mutuis, & iuxta prouerbium, Manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam beneuolentiæ.

Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta eſt:
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cauendum eſt, ne per iracundiam lis incidat cum amico, propterea quòd ex iurgio reſident in animis veſtigia quædam, quæ beneuolentiam vertunt aliquoties in odium. Et non optimè coire ſolet ſemel reſciſſa concordia. Ergo moroſitas omnis & aſperitas debet abeſſe ab amicitia.

Caſtigatio ſine ira. XXXVII.

Seruorum ob culpam, cùm te dolor vrget in iram,
Ipſe tibi moderare, tuis vt parcere poſſis.

Ne punias ſeruum aut diſcipulum, quandiu ſenſeris te ira commotum (peſſimus enim author rerum gerendarum ira,) ſed prius temperes animo tuo, vt ſedata iracundia, vel ignoſcas, vel mitiùs punias. Ita Philoſophus quidam, Punirem te (inquit ſeruo) ni iratus eſſem. Et Plato, ſublato in ſeruum baculo, rogatus quid ageret; Ego (inquit) caſtigo hunc intemperantem, ſeipſum ſignificans, ira concitum.

Patientia vincere. XXXVIII.

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus.

Maximi animi eſt, cùm poſſis vincere, pati tamen, vt vincaris, & negligere aduerſarium: hac virtute inter mortales non eſt alia præſtantior.

Quæſita ſunt conſeruanda. XXXIX.

Conſerua potius quæ ſunt iam parta labore:
Cum labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.

Facilius ac tutius eſt ſeruare, quod tuo labore quæſitum eſt, quàm ſarcire quod profuſione diminueris ac detriueris. Cùm enim laboratur, integra re, facile defenditur inopia: Verùm cum laboratur in damno ſarciendo, increſcit & obruit nos egeſtas.

Con-

Conſulendum tibi imprimis. XI.

Dapſilis interdum notis, charis & amicis,
Cum fueris felix; ſemper tibi proximus eſto.

Cùm tu *felix*, hoc eſt, lauta fortuna *fueris* (*interdum dapſilis*) id eſt, liberalis (*notis, charis, & amicis*) notis vt vicinis: charis, quos diligis amicis, vt cognatis: (*ſemper tibi proximus eſto*) interdum in illos ſis beneficus, in te ſemper. Et ita amicis ſis amicus, vt tibi ipſi ſis amiciſſimus.

DISTICHORVM
De Morib. Lib. II.
PRÆFATIO.

Telluris ſi fortè velis cognoſcere cultum,
Virgilium legito; quòd ſi mage nôſſe laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis, vel Punica noſcere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel diſcere amare legendo,
Naſonem petito: ſin autem cura tibi hæc eſt.
Vt ſapiens viuas, audi quo diſcere poſſis,
Per quæ ſemotum vitijs traducitur æuum:
Ergò ades, & quæ ſit ſapientia, diſce legendo.

Hoc eſt, ex alijs poëtis alia licebit cognoſcere. Virgilius in libris Georg. docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quiſpiam fuit hic Macer, quàm is quem habemus vulgò, ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: vbi legendum arbitror, *Ciuica*, pro *Punica*. Nihil enim de Punicis bellis ſcripſiſſe legitur Lucanus. Ouidius tradit artem amandi, & in Elegijs docet amores. Quòd ſi cupis artem

& rationem rectè beatéque viuendi cognoſcere, hunc librum legito. Is te docebit non vulgares artes, & nugas, ſed quo pacto vitam exigas ſemotam, id eſt, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

SI potes ignotis etiam prodeſſe memento:
Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Non ſolùm in amicos oportet eſſe beneficum, verùm ignoti quoque conciliandi ſunt, ac deuinciendi beneficentiâ, ſi modò poſſis prodeſſe. Vtilius enim eſt quam plurimos amicos parare (*meritis*) id eſt, benefactis, quàm parere regnum. Regnum enim eripi poteſt, amici ſuccurrunt eiecto: & ſi miores ſunt, quos beneficio adiunxeris, quàm quos poteſtate premas.

Arcana non ſcrutanda. II.

Mitte arcana Dei, cœlumque inquirere quid ſit:
Cùm ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura.

Iuxta Socratis ſententiam: Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Admonet, vt omiſſo ſtudio naturalis philoſophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc eſt, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

Mortis timor gaudia pellit. III.

Linq; metum lethi, nam ſtultũ eſt tempore in omni:
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.

Eandem ſententiam legis in prioribus. Pro *amittis*, arbitror legendum amittere. Qui mortis metu ſemper anxius viuit, ſtultè facit. Primùm enim nõ vitat id quod timet. Deinde, ſi quid habet hæc vita iucunditatis, eam ſuo vitio perdit.

Iracundia cauenda. IV.

Iratus de re incerta contendere noli,
Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.

Pyrrhus

Pyrrhus admonere ſolitus eſt tyrones, ne iraſcerentur: at multò magis cauere oportet iracundiam eos, qui diſputant. Melius enim iudicat, qui vacat irâ. Contrà ira obſtat animi iudicio.

Expendendum vbi opus eſt. V.

Fac ſumptum properè cùm res deſiderat ipſa: (res.
Dandū etenim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat aut

Equidem opinor *Promptè* legendum pro *properè*. Sumptum, cùm neceſſariò faciendus eſt, libenter & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nam aliquid omnino inſumendum eſt, non paſſim, ſed quoties tempus aut cauſa poſtulat, hoc eſt, in nuptijs, in feſtis, item in amicos.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium eſt fugito: paruo gaudere memento.
Tuta magè eſt puppis, modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior eſt quàm excelſa, vt nauis tutior, quæ in paruo eſt flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Occulta vitia reticenda. VII.

Quod pudeat, ſocios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi diſplicet vni.

Ne indicaueris, aut ne committas teſtibus alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehendant, ſi ſcierint id, quod vni tibi diſplicet: ſi ſolus tibi conſcius fueris, hoc eſt, ſi quid peccas, pecces abſque arbitris.

Occulta tandem reuelantur. VIII.

Nolo putes prauos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent & tempore parent.

Ne putes nocentes *lucrari*, hoc eſt, impunè auferre ſua peccata. *Latent* quidem, ſed ad tempus, poſtea *parent*, id eſt, manifeſtantur: tempus enim & celat, & aperit omnia. *Parent* autem dictum eſt, pro apparent.

Imbecillitas virtute compenſatur. IX.

Corporis exigui vires contemnere noli,
Conſilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licèt ſit puſillo corpore. Nam ſæpe quod corporis viribus detractum eſt, natura addidit ingenij viribus; quanquam hæc ſententia latiùs patet, nempe hominem non eſſe æſtimandum proceritate roboréque corporis, ſed animo potius.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

Quem ſcieris non eſſe parem tibi, tempore cede,
Victorem à victo ſuperari ſæpe videmus.

Si ſenſeris tibi rem eſſe cum potentiore, cede ad tempus, & ſine penes illum eſſe victoriam. Nam incidit ſæpenumero opportunitas, vt mutatis vicibus rerum, vincat qui victus fuerat, & ſuperior ſit qui fuerat inferior. Conuenit cum illo, Vir fugiens & denuò pugnabit. Quidam ſtulta pertinacia ſtatim aut vincere volunt, aut perſundari.

Rixandum cum familiaribus non eſſe. XI.

Aduerſus notum, noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima creſcit.

Vt antè legiſti contra verboſos non eſſe contendendum verbis: ita cum familiaribus rixandum non eſt, quòd ſumma diſcordia ſoleat naſci ex verbis leuiſſimis.

Fortuna non quærenda ſorte. XII.

Quid Deus intendat, noli perquirere ſorte:
Quod ſtatuit de te, ſine te deliberat ipſe.

Senſus hic eſt: Ne ſortilegijs ac malis artibus inquiras, quid de te futurum ſit, quandò quidem id Deus ſciri non vult. Neque enim te in conſilium adhibet, cùm aliquid decernit de te. Quòd ſi te vellet id ſcire, nimirùm accerſeret te in conſilium.

Luxus

Luxus odium generat. XIII.

Inuidiam nimio cultu vitare memento:
Quæ ſi non lædit, tamen hanc ſufferre moleſte.

Germanus ſenſus ſic habet: Ne nimio ſplendore ſtrepitúque vitæ conflaueris tibi hominum odium, qui tametſi non poſſint te lædere, tamen moleſtum eſt viuere obnoxium odio multorũ. At per ſe iucundum eſt, omnibus eſſe carum, etiamſi nihil vtilitatis inde capias. Quãquam hic ablatiuus, *Nimio cultu*, non refertur ad verbũ *vitare*, ſed ad *Inuidiam*, vt ſubaudias conflatam: aut, Ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. XIV.

Eſto animo forti, cùm ſis damnatus iniquè:
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abijcias animum, ſi aduerſarius vicit te præter ius. Nec enim diu exultabit: ſed quod perperàm pronunciauit iudex, id Deus reiudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. XV.

Litis præteritæ noli maledicta referre:
Poſt inimicitias iram meminiſſe, malorum eſt.

Poſt reditum in gratiam, non oportet litis anteactæ conuitia refricare, ſed obliuiſci ſuperiorum iniuriarum; finita enim ſimultate, debet & irarum eſſe finis, ſecùs autem facere, malorum eſt. Græci vocant μνησικακίαν, verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Teipſum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipſe:
Hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis.

Teipſum nec vituperes, nec laudes: vtrumque enim videtur affectantis inanem gloriam. Nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, vt refellatur ab alijs, & diuerſa audiat.

Parſimonia. XVII.

Vtere quæſitis modicè, cùm ſumptus abundat.
Labitur exiguo quod partum eſt tempore longo.

Sera in fundo parſimonia. Dum adhuc multum ſupereſt, incipe parciùs vti: citiùs enim effluunt parta, quàm colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Inſipiens eſto, cùm tempus poſtulat, aut res.
Stultitiam ſimulare loco, prudentia ſumma eſt.

Aliquando ponendum eſt ſupercilium, & remittenda ſeueritas, vt in conuiuijs: in luſu deponenda perſona ſapientis, ſumenda ſtulti, præſertim inter ſtultos; at ita, vt ſtultum agas, non ſtultus fias. Summa enim prudentia eſt, ſeruire tempori. (*Loco*) id eſt, cum eſt opportunum. Terentius, in loco verò laudo.

Neque prodigus, neque auarus. XIX.

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria famæ.

Pugnant inter ſe luxus & auaritia; nam alterum eſt profuſi, alterum ſordidi, vtrumque vitium iuxtà fugiendum eſt, vtpote quod fœdam pariat famam. Siquidem qui nimium parci ſunt, audiunt κυμινοπρίσται, id eſt cumini ſectores, & σῦκα μερίζει, id eſt, ficos diuide, ſimiliáque. Qui luxu ſua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum XX.

Nolito quædam referenti credere ſemper.
Exigua eſt tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non ſtatim fides habenda ijs qui ſemper aliquid noui rumoris adferunt, déque aliorum factis renunciant aliquid. Parum enim credendum ijs qui multa loquuntur: propterea quod huic vitio vanitas ſoleat eſſe admixta.

Ebrius

Ebrius vinum non accuſet. XXI.

Quod potu peccas, ignoſcere tu tibi noli.
Nam nullum crimen vini eſt, ſed culpa bibentis.

Vulgus ita ſolet excuſare ſua peccata: vinum in cauſa fuit, bene potus hoc dixi. Verùm tibi ipſi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non ſuo.

Amicis conſilia credenda. XXII.

Conſilium arcanum tacito committe ſodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis caue ne quemuis conſulas, ſed eum duntaxat, cuius fidem in tacendo perſpectam habeas, ne non ſolum non opituletur, ſed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuiuis aperias, ſed medico notæ fidei, qui celet, & ſuccurrat.

Sccceſſius malorum ne te offendat. XXIII.

Succeſſus indignos noli (tu) ferre moleſtè:
Indulgent fortuna malis, vt lædere poſſit.

In hoc verſu multi laborant. Quidam (S) elidunt, in *ſucceſſus*: verum tu ſi tollas *tu* dictionem, planè hic ſuperuacuam, nihil ſupererit ſcrupuli. Ne te cruciet proſperitas, quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illis fauet fortuna, ſed inſidiatur, & illicit, vt poſtea grauiùs lædat.

Futuros caſus prouidendos. XXIV.

Proſpice, qui veniunt, hos caſus eſſe ferendos.
Nam leuiùs lædit, quicquid præuideris antè.

Quicquid accidere poteſt homini, id antequam accidat, tecum meditare, vt ne ſubitum ſit, ſi acciderit. Minus enim cruciant mala, quæ non accidunt inopinanti.

Animus in aduerſis ſpe fouendus. XXV.

Rebus in aduerſis animum ſubmittere noli.
Spem retine: ſpes vna hominem nec morte relinquit.

Cùm fortuna ſæuit, ſuſtine teipſum animi fortitu-

dine,

dine, ac ſerua rebus ſecundis; nec abijcias ſpem, quæ ſola nec morientem relinquit. Quamdiu enim anima eſt, ſpes eſt. Et in Pixide Pandoræ ſola ſpes in labro hæſit. Item Ouid. Viuere ſpe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cùm contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noſcis aptam, dimittere noli,
Fronte capillata, poſt eſt occaſio calua.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi ſit apta, ſtatim arripe. Nam occaſio frontem habet capillatam, vt ea parte teneri poſſit; verùm ſi ſemel ſe verterit, ab occipitio calua eſt, vt id apprehendi nequeat: hoc eſt, opportunitas cùm contingit, teneri poteſt, non redit autem cum voles, ſi neglexeris. Hîc admonendum illud, quod Græci fingunt de deo Καιρῷ, de quo nos copioſè in prouerbijs.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod ſequitur ſpecta, quodq́ue imminet, antè videto
Illum imitare deum, qui patrem ſpectat vtramque.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis bene ſecùſue geſtis conſilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo Iani dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas: quòd oporteat prudentem virum πρόσω καὶ ὀπίσω, id eſt, à fronte & à tergo (vt inquit Homerus) habere oculos. Illud autem ſequitur nos, quod præterijt, & à tergo eſt.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior vt valeas, interdum parcior eſto,
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex ſalutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantùm oportet ab intemperantia cauere, verùm etiam cùm rectè valeamus, parciùs vtendum eſt rebus omnibus, nempe ſomno, potu, cibo, Venere, luſu, ne in morbum incidamus. Et non nihil dandum eſt

volup-

voluptati, multò plus tamen ſaluti: qua perdita, pereunt ſimul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Iudicium populi nunquam contempſeris vnus:
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini: tamen, ſapientis eſt non pugnare ſolum aduerſus vniuerſos. Nam fruſtrà ſapit, qui ſolus ſapit, cum omnibus deſipere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipuè, quod primum eſt, cura ſalutis:
Tempora ne culpes, cùm ſis tibi cauſa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe, ne ſi tuâ intemperantiâ in morbum incideris, poſteà pudore reijcias culpam in cœli inſalubritatem aut ſoli, ſicuti vulgus ſolet. Nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitæ.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat,
Cùm vigilat, ſperans per ſomnum cernit idipſum.

Quidam anxiè obſeruant ſua ſomnia, & ex his de futuris exiſtimant. Cùm ſomnia dormientium naſcantur ex affectibus vigilantium, neque ſignificent quid ſit euenturum, ſed quod aliquando cogitaueris, dormienti repræſentent.

DISTICHORVM.
De Morib. Lib. III.
PRÆFATIO.

Hoc quicunq; velis carmē cognōſcere (Lector)
Hæc præcepta feres, quæ ſunt gratiſſima vitæ:
Inſtrue præceptis animum, nec diſcere ceſſes:
Nam ſine doctrina, vita eſt quaſi mortis imago.

Commoda

Commoda multa feres; ſin autem ſpreueris illud,
Non me ſcriptorem, ſed te neglexeris ipſe.

Hoc eſt procœmij loco. Abſque ratione bene viuendi vita non eſt vita, ſed ſimulachrum mortis. Hoc carmen vtiliſſima vitæ præcepta tradit, ſi ſtudeas agnoſcere: ſin ſpreueris, te ipſum contempſeris, non ſcriptorem: ſiquidem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum linguam ne timeas. I.

Cùm rectè viuas, ne cures verba malorum:
Arbitrij noſtri non eſt, quid quiſque loquatur.

Si malè de te loquuntur mali, cùm tu nihil facias mali, eſto contentus conſcientia rectè factorum: nam in te ſitum eſt, vt bene agas; non eſt in te ſitum, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

Productus teſtis, ſaluo tamen antè pudore,
Quantumcúnque potes celato crimen amici.

Si citeris teſtis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius, ita tamen, vt ipſi non lædas famam tuam: & tantum ſilentij dabis amicitiæ, quantum patietur & fama tua, & teſtimonij religio.

Blandiloquentia ſuſpecta. III.

Sermones blandos blæſoſquè cauere memento:
Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi.

Veritatis ſimplex eſt oratio: inſidioſa eſt blandiloquentia: proinde ſuſpecta ſéper eſſe debet prudentibus.

Ignaua vita fugienda. IV.

Segnitiem fugito, quæ vita ignauia fertur:
Nam cum animus languet, conſumit inertia corpus.

Ignaua & ocioſa vita fugienda eſt. Nam torpor animi, corpori quoque ſitem & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

Animus

Animus feſſus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Vt poſſis animo quemuis ſufferre laborem.

Animus ſerijs negotijs fatigatus, aliquando relaxandus eſt honeſtis ac moderatis voluptatibus, vt redintigratis viribus ad ferendos labores ſufficiat. Nam, quod caret alterna requie, durabile non eſt.

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum ne carpſeris vnquam,
Exemplo ſimili, ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis: Si libenter reprehendas aliorum facta dictáve, tuo exemplo & alii in te vtentur.

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato,
Augendo ſerua, ne ſis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenit ex teſtamento tuorum, id ſerua, ne fias vulgo fabula. (*Quæ ſors ſuprema*) id eſt, hæreditas dederit tibi (*notato*) id eſt, inſcribe tabulis teſtamentariis (vel *notato*) id eſt, ſcripta tabulis; ea *augendo ſerua*, id eſt, ita ſerua, vt augeas etiam: vulgus enim multa dicere ſolet in νεοπλούτοις, id eſt, in nouos nactos diuitias.

Senectus ſit munifica. VIII.

Cùm tibi diuitiæ ſuperant in fine ſenectæ,
Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Eſt vitium hoc ſenibus peculiare, vt quò propius accedant ad mortem, hoc ſint contractiores: (*ſuperant*) id eſt, ſuperſunt & abundant (*in fine ſenectæ*) id eſt, in extrema ſenectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur dones, ſed amicis, qui te foueant obſequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Vtile conſilium dominus ne deſpice ſerui,

Nullius

Nullius ſenſum, ſi prodeſt, tempſeris vnquam.

Propter auctoris humilitatem non eſt contemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat, ſed quid dicatur.

Præſenti vtendum fortuna. X.

Rebus & in cenſu, ſi non eſt, quod fuit antè,
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.

Diminutâ fortunâ tuâ, non eſt vtendum eodem ſplendore quo priùs, ſed contentus eris eo genere vitæ, quod præſens fortuna tibi præbet, & quod adeſt, boni conſules.

Vxor ſpe dotis non ducenda. XI.

Vxorem fuge, ne ducas ſub nomine dotis:
Nec retinere velis, ſi cœperit eſſe moleſta.

(*Fuge*) id eſt, caue *ne ducas vxorem ſub nomine dotis*, id eſt, dotis cauſa. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi grauis ſit, ſed contempta dote, repudies. Quanquam id apud Chriſtianos non habet locum.

Alieno ſapere exemplo. XII.

Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: vita eſt nobis aliena magiſtra.

Qui ſuis diſcunt periculis quid expediat, magna mercede diſcunt: ſapiens ex aliorum vita ſumit viuendi conſilium: Hoc illi infamiam conflauit: cauebo ne quid ſimile faciam. Hoc illi bene ceſſit: imitabor.

Nihil vltra vires. XIII.

Quod potes, id tentes; operis ne pondere preſſus,
Succumbat labor, & fruſtrà tentata relinquas.

Priùs expende vires tuas, quàm aggrediare negotium: ne poſteà victus difficultate, turpiter relinquas, quod temerè ſuſcepiſti.

Conſentire videtur, qui tacet. XIIII.

Quod nôſti haud rectè factum, nolito tacere,
Ne videare malos imitari velle, tacendo.

Noli diſſimulare, ſi quid videris non rectè fieri: videberis enim probare cum ſiles. Silentium enim aliquando conſenſus eſſe videtur.

Rigor fauore temperandus. XV.

Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato:
Ipſæ etiam leges cupiunt, vt iure regantur.

Si premeris *iniqua lege*, hoc eſt, dura & inhumana, confugias ad iudicis æquitatem: Non enim hoc eſt contra leges, ſed ex mente legum, vt ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex eſt, cum ſummo iure contenditur: Veluti ſi pauper in vincula conijciatur quòd non alat patrem, cum lex dicat, Liberi parentes alant aut vinciantur. Aliquando lex durior eſt, vt terreat. In his iudex, hoc eſt, Prætor, aut Princeps poteſt ſuccurrere.

Feras quæ culpa tua pateris. XVI.

Quod merito pateris, patienter ferre memento;
Cumque reus tibi ſis, ipſum te iudice damna.

Incommodum, quod tua culpa tibi accidit, non imputabis alij, quàm tibi, & cùm tibi ſis conſcius, damna teipſum, tuique iudex eſto, & ea te pœna dignum exiſtimato.

Multa legenda, ſed cum iudicio. XVII.

Multa legas facito, perlectis perlege multa;
Nam miranda canunt, ſed non credenda Poëtæ.

Multa quidem legas, ſed cum iudicio. Nec enim omnia vera ſunt, quæ leges apud Poëtas. Fortaſſis pro *perlege* legendum eſt perline, hoc eſt, dele, & corrige, etiamſi Planudes vertit.

Modeſtè in conuiuio loquendum. XVIII.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus,
Ne dicare loquax, dum vis vrbanus haberi.

In foro locus eſt eloquentiæ, in cubiculo ſilentijs; in conuiuijs alternis ac moderatis ſermonibus vti conuenit, iiſque venuſtis & amœnis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate moleſti ſunt reliquis conuiuis, quibus non relinquunt loquendi ſpatium.

Iracundia vxorum non formidanda. XIX.

Coniugis iratæ noli tu verba timere.
Nam lachrymis ſtruit inſidias, dum fœmina plorat.

Vxores lachrymas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur ne quid commoueamur huiuſmodi lachrymis: fingunt enim eas ſæpenumero, quò viros ſuos fallant, velut cùm ſimulant ſe commoueri zelotypia, vt ſuum adulterium diſſimulent, aut iratas ſe fingunt ei, quem afflictim amant. Pro *noli tu*, legendum arbitror, nolito.

Quæſitis vtendum, non abutendum. XX.

Vtere quæſitis, ſed ne videaris abuti,
Qui ſua conſumunt, cùm deeſt aliena ſequuntur.

Vtere quæ paraſti, non abutere, ne profuſis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel ſeruiliter ex alieno viuere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non eſſe timendam,
Quæ bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum eſt.

Mors vel ob hoc timenda non eſt, quòd finis eſt omnium huius vitæ malorum.

Vxor proba, ſi loquax, ferenda. XXII.

Vxoris linguam, ſi frugi eſt, ferre memento,
Namque malum eſt, nil velle pati, nec poſſe tacere.

In amicis leuiuſcula quædam vitia ferenda ſunt, ſi alioqui probi fuerint; velut in vxore, ſi paulò ſit loquacior, aut linguæ procacioris, ferendum eſt; ſi alioqui pudica eſt & frugi, hoc eſt, ſuo fungens officio, maximè,

quod

quòd linguæ morbus ei ſexui peculiaris eſt. Malus eſt is, qui nihil vitij ferre poteſt in alijs, præſertim cùm res facilis ſit tacere. Sic enim vxor deſinet obgannire, ſi nihil reſpondeas: quemadmodum ſolitus eſt Socrates.

Pietas erga parentes. XXIII.

Dilige non ægra charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus eſſe parenti.

Pietas, amor & cultus eſt erga parentes, patriam, Deum, & ſi quis loco parentum eſt: quidam veluti legibus coacti, colunt parentes, non ex animo (*Dilige parentes charos pietate non ægra*) id eſt, non coactè neque grauatim, ſed promptè & alacriter. Et ſiquid inciderit diſſidij inter parentes, ita alteri obſequaris, vt alterum non offendas: ſed pietas tua careat omni moleſtia.

DISTICHORVM
DE MORIB. LIB. IIII.
PRÆFATIO.

SEcuram quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitijs hærere animum, quæ moribus obſunt:
Hæc præcepta tibi ſemper relegenda memento.
Inuenies aliquid, in quo te vtare magiſtro.

Et hoc procemium eſt quarti libri. Si vis eſſe liber ab omnibus vitijs, & nullius mali conſcius viuere, hæc ſemper habeas præ manibus; in quibus inuenies, in quo te ipſe magiſtro poſſis vti, hoc eſt, vt ipſe regula modereris vitam tuam, adiutus his præceptis.

Diuitiarum contemptus. I.

DEſpice diuitias, ſi vis animo eſſe beatus.
Quas qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper auari.

Non iubet abijcere diuitias, ſed non magnifacere: etenim qui has *ſuſpiciunt*, hoc eſt, mirātur ac magni faciunt, dum non audent vti quæ poſſident, & ſemper aliquid accumulant, *ſemper mendicant*, hoc eſt, egeni ſunt.

Viuere ad naturam optimum. II.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris, quod poſtulat vſus.

Si metiaris ſumptus vſu, hoc eſt, neceſſitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ quæ paucis contenta eſt, cum cupiditates immenſum deſiderant.

Res ratione agendæ. III.

Cum ſis incautus, nec rem ratione gubernes,
Noli fortunam, quæ non eſt, dicere cæcam.

Si res malè tibi ſuccedunt tuâpte negligentiâ, ne conferas culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cùm tu ipſe magis parum proſpexeris. Poteſt accipi bifariam, (*quæ non eſt*) id eſt, quæ nulla eſt: Fingunt enim mortales hanc Deam, cùm nulla ſit. Aut (*quæ non eſt*) ſubaudi cæca.

IIII.

Dilige denarium, ſed parcè dilige formam.
Quam nemo ſanctus, nec honeſtus captat habere.

Amare pecuniam ad vſum, prudentis eſt; amare, vt formâ paſcas oculos, auari ac dementis. Denarium volunt omnes, formam ſoli mali captant.

In valetudine ne opibus parcas. V.

Cùm fueris locuples, corpus curare memento:
Æger diues habet nummos, ſed non habet ipſum.

Cùm agitur de corporis valetudine, ne tum parcas diuitijs tuis. Etenim qui morbo non ſuccurret, ne minuat pecuniam; is habet quidem nummos, at ſeipſum non habet, cum malè valeat. Mauult nummos eſſe ſalnos,

uos, quàm ſeipſum; & illis frui quàm ſeipſo. Fortaſſe pro ſed, legendum Se.

Caſtigatio paterna ferenda. VI.

Verbera quum tuleris diſcens aliquando magiſtri:
Fer patris imperium, cùm verbis exit in iram.

Vapulâſti puer à præceptore, cum diſceres literas: multò magis ferre conuenit, cùm pater te verbis obiurget. Tuliſti literatoris tyrannidem multò ſeueriorem, feras & patris imperium, qui etiam cum iraſcitur, tamen à verberibus temperat.

Certa & vtilia agenda. VII.

Res age, quæ proſunt: rurſus vitare memento,
In quibus error ineſt: nec ſpes eſt certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus certa ſperatur vtilitas. Rurſus in quibus falli poſſes, & incertum eſt profuturáne ſint, an nocitura, ab ijs abſtineas.

Libenter donandum. VIII.

Quod donare potes, gratis concede roganti.
Nam rectè feciſſe bonis, in parte lucrorum eſt.

Dona libenter, ſi quid potes. Nam lucrum eſt non damnum, quod contuleris in bonis; & beneficium dando accipit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro benefeceris.

Suſpicio ſtatim expedienda. IX.

Quod tibi ſuſpectum eſt, confeſtim diſcute quid ſit.
Namque ſolent, primò quæ ſunt neglecta nocere.

Quæ ſuſpicionem habent mali, ea noli negligere: ſed ſtatim examina, & exquire cuiuſmodi ſint. Nam initiis facilimè medeberis, ſi quid mali ſit: neglecta creſcunt, & maximè lædunt poſtea. Veluti ſi ſuſpicaberis amicum alieniore eſſe in re animo, noli negligere quid ſibi velit, ſed excute vnde hoc natum ſit, & ſi quid eſt, ſtatim occurre naſcenti malo.

Venus abſtinentiâ cohibenda. X.

Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gulæ noli quæ ventris amica eſt.

Caue ne duplices morbum tuum: vnus enim vtcunq; fertur, duo ſimul ferri non poſſunt, Amare damnoſa res, damnoſa gula: quòd ſi pariter vtroq; laboras malo, ſupereſt vt mox ad egeſtatem redigaris. Gulam vocat ſtudium exquiſitorum ciborum, eamque dicit Veneris amicam, quòd per eam venter ſaginatur, res & fama decreſcit.

Homo malus, fera peſſima. XI.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere:
Vnum hominem tibi præcipio plus eſſe timendum.

Cùm tu ſponte putes omnes feras eſſe timendas, meo præcepto vnum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

Cùm tibi prævalidæ fuerint in corpore vires,
Fac ſapias, ſic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non ſtatim vir fortis eris, niſi adiunxeris ingenij vim, hoc eſt, ſapientiam; quâ corporis robore rectè vtaris.

Amicus, certus medicus. XIII.

Auxilium à notis petito, ſi fortè laboras;
Nec quiſquam melior medicus, quàm fides amicus.

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis ſanat, hic verbis. Aliter: Si quid morbi inciderit, magis amicum acceſſe, quam medicum.

Sacrificium ſpiritus contribulatus. XIV.

Quum ſis ipſe nocens, moritur cur victima pro te?
Stultitia eſt, morte alterius ſperare ſalutem.

Veteres credebant expiari ſcelus commiſſum ma-

ctatâ

ctatâ pecude, quæ nihil commiſerat: & pro alieno peccato innocens dabat pœnas: cùm is, qui peccauit, potiùs mactari debuerit, quàm victima. Stultè autem ſperabant alienam mortem ſibi ſaluti fore, cùm ſua quemque mala de ſuo dependere oporteat.

Amicus ex moribus deligendus. XV.

Cùm tibi vel ſocium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna eſt hominis, ſed vita petenda.

Amicus, quem velis adiungere, non æſtimandus eſt è cenſu, ſed ex moribus: idem oportet fieri in vxoribus.

Auaritia vitanda. XVI.

Vtere quæſitis opibus, fuge nomen auari.
Quid tibi diuitiæ proſunt, ſi pauper abundas?

Fruſtra parâſti diuitias, ſi partis vti non audes, & inter magnas opes viuis inops. Nihil enim refert habere, ſi quę habes, nihilo plus tibi proſunt, quàm ea, quę non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam ſeruare cupis, dum viuis, honeſtam,
Fac fugias animo, quæ ſunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honeſtam tueri famam, noli amare voluptates inhoneſtas, nempe gulæ, libidinis, & ſimilium.

Senem etiam delirum ne irriſeris. XVIII.

Cùm ſapias animo, noli irridere ſenectam.
Nam quicunq; ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.

Cùm per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere ſenectutem, quæ minus animo valeat. Deſipiſcit enim omnis ſenex, & ad puerilem ſtultitiam redit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum eſt.

Opes fluxæ, ars perpetua. XIX.

Diſce aliquid; nam cum ſubitò fortuna recidit,
Ars remanet, vitamque hominis non deſerit vnquã.

Opes ſæpenumerò ſubita fortuna eripit homine, ve-

luti incendio, furto, bello, naufragio: verùm ars eripi non poteſt. Hæc itaque certiſſima poſſeſſio eſt, quæ ſemper & vbique poſſit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perſpicito tacitus, quæ quiſque loquatur:
Sermo hominum mores, & celat & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quàm illius oratio, hoc eſt certiſſimum animi ſpeculum. Igitur ſi vis hominem cuiuſmodi ſit cognoſcere, perpende tecum qualis ſit illius oratio. Sermo indicat mores hominis ſi loquatur ex animo: & celat idem, ſi vel taceat, vel diſſimulanter loquatur.

Ars vſu iuuanda. XXI.

Exerce ſtudium, quamuis perceperis artem:
Vt cura ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.

Vt euaneſcunt diſciplinæ, niſi exercitatione confirmes: ſic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multum ne cures venturi tempora lethi:
Non timet is mortem, qui ſcit contemnere vitam.

Si vis liber eſſe à metu mortis, diſce vitam non magnifacere. Et (quemadmodum eleganter docet Ariſtoteles) nullius rei iucunda fruitio eſt, niſi quàm aliquo modo contempſeris.

Diſcendum & docendum. XXIII.

Diſce, ſed à doctis: indoctos ipſe doceto,
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Diſce non à quouis: ſed ab his qui poſſunt docere. Rurſum quod ab alijs didiceris, id alijs impertire. Vtilium enim rerum ſcientia non eſt premenda, ſed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod proſit, ſi tu vis viuere ſanus:
Morbi cauſa mali eſt homini quandoque voluptas.

Ne biberis ſupra vires. Breuis enim illa bibendi voluptas, ſæpenumero conciliat homini moleſtum & diuturnum morbum.

Ne damnes quod probaueris. XXV.

Laudâris quodcumquè palàm, quodcunq́; probaris,
Hoc vide, ne rurſus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconſtans videberis, ſi quod aliquando coram multis laudâris, idem poſtea damnes. Quòd ſi mutâſti ſententiam, fac ſileas. Fortaſſe pro *vide*, legendum eſt fuge, *Crimine*, id eſt, ſuſpicione & cum vituperio.

Circumſpectus in vtraque fortuna. XXVI.

Tranquillis rebus quæ ſunt aduerſa caueto:
Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.

Ne ſecurus ſis, cùm fortuna tranquilla eſt, ſed tempeſtatem caue: Rurſus cùm fortuna ſæuit, animum ſuſtine ſpe melioris fortunæ, quæ ſucceſſura ſit. In ſecundis rebus timenda ſunt aduerſa, ne ſis ſupinis; in aduerſis ſperanda ſunt lætitiora, ne deficias animo.

Studio creſcit ſapientia. XXVII.

Diſcere ne ceſſes: curâ ſapientia creſcit:
Rara datur longo prudentia temporis vſu.

Iuxta Solonis ſententiam. Oportet ſeneſcere ſemper aliquid addiſcentes. Nam (*rara*) hoc eſt, ſingularis & eximia prudentia contingit (*longo vſu*) id eſt, diuturnâ experientiâ ætatis. Quanquã mihi magis probatur, hic vt ſit ſenſus: ſemper diſce; ſtudio creſcit ſapientia, Nam pauci ſunt, qui prudentes euadunt experientiâ rerum: vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures ſtultitiam non exuunt hâc vitâ. Certiſſima ac breuiſſima ad ſapientiam via eſt doctrina.

Parcè laudandum. XXVIII

Parcè laudato; nam quem tu ſæpe probâris,
Vna dies, qualis fuerit, monſtrabit amicus.

Ne laudes amicũ effuſius, cuius non feceris periculũ; ſiquidem ille ſæpius abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuiſſe ſe quàm tu prædicâras.

Diſcere ne pudeat. XXIX.

Ne pudeat, quæ neſcieris te velle doceri.
Scire aliquid laus eſt: pudor eſt nil diſcere velle.

Quidam ſtulto quodam pudore malunt ſemper neſcire, quàm ſemel diſcere: cum ſcire pulchrum ſit, & pudendum nihil velle diſcere: ergo honeſtum velle.

Rebus vtendum ad ſobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccho lis eſt, & iuncta voluptas,
Quod lautum eſt animo complectere, ſed fuge lites.

Excerpe quod ineſt boni: fuge quod adiunctum eſt mali. Exhilerat potatio, diſcutit curas, vtere hac commoditate: ſed rurſus ebrietas incitat ad iurgia, hoc caue. Item Venus delectat: ſed habet ſua iurgia. Ama igitur abſque diſſidijs.

Triſtibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Demiſſos animo, ac tacitos vitare memento:
Quà flumen placidum eſt, forſan latet altius vnda.

Triſtes ac tacitos vita: videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cauendum eſt flumen eâ parte qua tranquillum eſt; nam illud profundiſſimum eſſe ſolet. Ita Cæſar magis metuebat Brutum & Caſſium pallidos ac tacitos, quàm Antonium ebrium.

Sors ſorti conferenda. XXXII.

Cùm tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum,
Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine peior.

Quoties tædet te tuæ ſortis, confer eam cum aliorum fortuna: & videbis te nihilo peiorem, hoc eſt, inferiorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis,
Tutius eſt multò, quàm velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis quàm magna. Tutius enim tutò nauigare iuxta littus, & remis vti, quã paſſis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omni fauent venti fortunæ.

Cum iuſto iniquè non contendendum. XXXIV.

Contra hominem iuſtum prauè contendere noli.
Semper enim Deus iniuſtas vlciſcitur iras.

Noli prauè, hoc eſt, malitioſè & datâ opera, ac peruerſè contendere cum homine iuſto. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Fortuna vtráque æquè ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo:
Sed gaude potius, tibi ſi contingat habere.

Si diuitiæ contingant, gaude; ſi ereptæ fuerint, noli te cruciare, ſed tunc vtere philoſophiâ. Neque enim tantũ boni habent, vt ſit admodum dolendum, ſi perierint; neque rurſus tantum mali, vt non ſint libenter accipiendæ, ſi forte contigerint. Conſtat carmen eſſe deprauatum. Arbitror legendum, *noli mœrere querendo.* Porrò querẽdo non eſt à quæro, ſed à queror deponenti verbo.

Ab amico quod ferendum. XXXVI.

Eſt iactura grauis, quæ ſunt amittere damnis.
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus, ferendum eſt. At damna rerũ nemo poteſt æquo animo ferre. In his igitur cauendum ne lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.
Quocunq; ingrederis, ſequitur mors corporis vmbra.

Nemo poteſt ſibi longæuitatem promittere: cum mors hominem (quocunque eat) non aliter inſequatur, quàm vmbra corpus. Fortaſſe legendũ corpus vt vmbra.

Deus

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placa; vitulum ſine creſcat aratro:
Ne credas placarè Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum eſt illi: hoc eſt, re innoxiâ & minimi ſumptus. At hodie plerique Christianorum, licèt apud hos ſublatus ſit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos ſibi tantùm non deuinctos eſſe putant, ſi eis gemmas, aurum, argentum, ſerica ſuſpenderint, vel oſtentanda tantùm, vel in luxum paucorum vertenda; immemores hæc ſemper à ſanctis fuiſſe contempta, & ſi fortè obtigerunt, in egentium vſus fuiſſe effuſa.

A potentioribus læſus diſſimula. XXXIX.

Cede locum læſus fortunæ, cede potenti:
Cedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodeſſe poſſunt in multis, neceſſe eſt, vt aliquando muſſet iniurias, id eſt, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, vt poſtea per illos ſuis prodeſſe poſſit. Nam ſi reſiſtens reddiderit eos hoſtes, nec ſibi, nec ſuis prodeſſe poterit.

Caſtiga teipſum. XL.

Cùm quid peccaris, caſtiga te ipſe ſubinde.
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris.

Vbi ſenſeris te alicubi peccâſſe, ſtatim pœnas ſumito de teipſo, & noli tibi ignoſcere: teipſum obiurga, tibi ipſi laboris aliquid indicito. Nam vt in ſanandis vulneribus dolor dolore ſanatur, ſiquidem ne doleat vulnus, infundis acria, quæ mordent: ſic iſta reprehenſio, tametſi amara eſt, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus. XLI.

Damnaris nunquam post longum tempus amicũ,
Mutauit mores: ſed pignora prima memento.

Si

Si is, cum quo tibi fuit diutina conſuetudo, fortè mutatis moribus alius eſſe cœperit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, ne vituperes eum, etiamſi non eſt dignus, qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.

Gratior officijs quò ſis mage, charior eſto:
Ne nomen ſubeas, quod dicitur officiperda.

Vt ſis charus omnibus, eſto gratus (*officijs*) id eſt, beneficijs & benemeritis. Inuiſum enim apud omnes eſt nomen officiperdæ: Sic enim vocant eum, in quem collatum officium perditur. Nil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suſpicionem tolle. XLIII.

Suſpectus caueas, ne ſis miſer omnibus horis:
Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.

Qui ſibi fingit periculum, is nunquam non miſer viuit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors; quandoquidem non poteſt iucundè viuere. Suſpectus, hic accipitur actiuè pro ſuſpicioſo.

Humanitas erga ſeruos. XLIV.

Cùm fueris ſeruos proprios mercatus in vſus,
Et famulos dicas, homines tamen eſſe memento.

Sic vtare ſeruis tuis, licet emptitiis, vt memineris homines eſſe, non pecudes. Quòd empti ſunt, fortunæ fuit; quod homines ſunt, in hoc tibi ſunt pares.

Occaſionem rei commodæ nè prætermittas. XLV.

Quam primùm rapienda tibi eſt occaſio prima,
Ne rurſus quæras, quæ iam neglexeris antè.

Occaſio, quam antè dixit frontem habere capillatam, ſtatim eſt arripienda: ne, ſi ſe ſubduxerit, fruſtrà quæras poſtea, quam prius contempſeras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum,
Felices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Si

Si mali ſubitò moriantur, dolendum magis eſt, quàm gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quorum mors fœlix eſt: vel ſic; ſi videris malos ſubitò tolli, noli gaudere. Contingit idem bonis innocentibus, vt intelligas hoc caſu accidere, non vindictâ numinis.

Pauper ſimulatum vitet amicum. XLVII.

Quum coniux tibi ſit, nec res, & famâ laboret;
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris vxorem quæ laboret famâ, hoc eſt, de qua homines male loquuntur, (*ducas*) id eſt, exiſtimes nomen amici vitandum eſſe, vtpote inimicum famæ tuæ: videris enim proſtituere vxorem hoc prætextu, & hoc nomine diuites pauperũ vxores captant. Tametſi poteſt & alius eſſe ſenſus, nimirum hic: Si tibi ſit vxor ſatis lauta famaque ſecunda, noli te dare in familiaritatem potentum, ne quid labis vxori tibique contrahas.

Iunge ſtudium. XLVIII.

Cum tibi contingat ſtudio cognoſcere multa,
Fac diſcas multa, & vites neſcire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura ſtude cognoſcere, ne videaris indocilis vllius rei.

Breuitas memoriæ amica. XLIX.

Mirariſ verbis nudis me ſcribere verſus?
Hos breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda eſt. Melius enim meminimus quæ breuia ſunt. Idcirco nudis verbis ſingula præcepta ſingulis diſtichis complecti voluit, vt apertior eſſet & breuior.

DICTA

DICTA SAPIENTVM, E GRÆCIS, vt habentur, à neſcio quo Græculo vtcunque collecta, vel conficta potius, Eraſmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII.

OMnibus placeto.
Periculoſa temeritas.
Semper voluptates ſunt mortales; honores autem immortales.
Amicis aduerſa fortuna vtentibus idem eſto.
Lucrum turpe, res peſſima.
Infortunium tuum celato, ne voluptate afficias inimicos.
Veritati adhæreto.
Violentiam oderis.
Voluptati tempera.
Pietatem ſectare.
A vitijs abſtine.
Supplicibus miſericors eſto.
Sapientū vtere cōſuetudine
Bonos in pretio habeto.
Probrum fugito.
Ea facito, quorum non poſſit pœnitere.
Quod iuſtum eſt imitare.
Bene meritos honora.
Calumniam oderis.
Cùm erràris, muta conſiliū.
Omnibus teipſum præbe.
Magiſtratus metue.
Quicquid promiſeris, facito.
Age quæ iuſta ſunt.
Principibus cede.
A iureiurando abſtine.
Laudato honeſta.
Beneficium repende.
Bona res quies.
Liberos inſtitue.
Litem oderis.
Audi quæ ad te pertinent.
Reſponde in tempore.
Ne cui inuideas.
Oculos moderare.
Spem foue.
Affabilis eſto.
Diuturnam amicitiam cuſtodi.
Concordiam ſectare.
Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempori credideris.
Seniorem reuerere.
Ne quauis de re doleas.
Parcito tanquā immortalis.
Sperato tanquam mortalis.
Ne efferaris gloria.
Cede magnis.
Mortalia cogito.
Ne prior iniuriam facias.
Mortuum ne rideto.
Conſule inculpatè.
Teipſum ne negligas.
Mortem oppete pro patria.
Ex ingenuis liberos crea.
Arcanum cela.
Opportunitatem expecta.
Largire cum vtilitate.
Dolorem fuge.
Amicis vtere.
Delecta amicos.

BIANTIS.

Inſpeculo teipſum contemplare, & ſi formoſus apparebis, age quæ deceant formam: ſin deformis, quod in facie minus eſt, id morum penſato pulchritudine.

De numine ne malè loquare; quid ſit autem, auſculta.

Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob diuitias laudâris virum indignum.

Perſuaſione cape, non vi.

Compara in adoleſcentia quidem modeſtiam, in ſenectute verò ſapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quæ facturus es, ea ne prędixeris: fruſtratus enim rideberis.

Depoſitum redde.

A familiaribus in minutis rebus, læſus, feras.

Amico ne maledixeris.

Vxori dominare.

Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Deſidioſus ne eſto.

Ne contende cum parentibus, etiamſi iuſta dixeris.

Ne geras imperium, priuſquam parere didiceris.

Infortunatum ne irriſeris.

Quæ fieri non poſſunt, caue concupiſcas.

Ne feſtinaueris loqui.

Noſce teipſum.

Ante omnia venerare numen.

Parentes reuerêre.

Voluptatem coërce.

Inimicum ne putes amicum.

Inter amicos ne ſis iudex.

Ne lingua præcurrat mentem.

Legibus pare.

Ne quid nimis.

Audito libenter.

Inimicum ſolue.

Vxorem ducito ex æqualibus: ne ſi ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

CLEOBVLI LINDII.

Ne ſis vnquam elatus.

Libros reuolue.

Iuſtè iudicato.

A maledicentiâ temperato.

Parentes patientiâ vince.

Inferiorem ne reijcias.

Ne teipſum præcipites in diſcrimen.

Res amici diligas, & perinde ſerues vt tuas.

Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris: eſt enim muliebre.

Citius ad infortunatos amicos quàm fortunatos proficiſcere.

Lapis auri iudex: aurum hominum.

Mendax calumniâ vitam corrumpit.

Mendaces odit quiſquis prudens ac ſapiens.

Domus curam age.

Liberos tibi chariſſimos erudi.

Bonis benefacito.

Suſpicionem abijcito.

Beneficij accepti memẽto.

Aliena ne concupiſcas.

Voto nihil pretioſius.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Noſce teipſum.

Temperantiam exerce.

Tempori pare.

Multitudini place.

Moribus probatus eſto.

Oderis calumnias.

Ne cui inuideas mortalia.

Turpia fuge.

Iuſtè rem para.

Sapientiâ vtere.

Ne quid ſuſpiceris.

Ne fueris oneroſus.

SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole.

Amicis ſuccurre.

Veritatem ſuſtineto.

Legibus pareto.

Iracundiæ moderare.

Malos odio proſequitor.

Parentes reuerere.

Nemini inuideto.

Ne iurato.

Cogita quod iuſtum eſt.

Virtutem laudato.

THALETIS MILESII.

Principem honora.

Similis tui ſis.

Quod adeſt, boni conſulito.

Gloriam ſectare.

Pacem dilige.

Suſurronẽ ex ædibus eijce.

Amicos probato.

Nemini promittito.

A vitijs abſtineto.

Vitæ curam age.

Laudatus eſto apud omnes.

DICTA

DICTA SAPIENTUM EX AUSONII carmine, atq; in his extrema ſententia ferè ſemper *eſt gemina, & diſticho comprehenditur.*

PERIANDRI, Carmine Phalcucio.

Nunquam diſcrepat vtile à decoro.

Id eſt, nihil vtile quod non eſt honeſtum.

Plus eſt ſolicitus, magis beatus.

Id eſt, quo quiſque ditior, hoc magis ſolicitus viuit.

Mortem optare malum, timere peius.

Miſer eſt, qui tædio vitæ mortem optat. Sed miſerior, qui ſemper timet mortem.

Faxis vt libeat, quod eſt neceſſe.

Quod neceſſe eſt facere, fac vt libenter facias.

Multis terribilis, caueto multos.

Quem multi timent, is multos timeat neceſſe eſt.

Si fortuna tonat, caueto mergi:
Si fortuna iuuat, caueto tolli.

Ne extollaris fortunæ proſperitate: In rebus aduerſis ne frangaris animo.

BIANTIS, Carmine Heroico.

Quænam ſumma boni? mens, quæ ſibi conſcia recti.

Id eſt, quid optimum? Animus bene ſibi conſcius.

Pernicies homini quæ maxima? ſolus homo alter.

Id eſt, homini maxima pernicies eſt ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.

Diues eſt, non qui multa poſſidet, ſed qui ſua ſorte contentus eſt. Auarus omnis pauper eſt qui quod habet, non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam pauper indotata non eſt, ſi caſta eſt.

Quæ caſta eſt? de quâ mentiri fama veretur.

Caſta non eſt, de quâ fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum poſſit, nolle nocere.

Quod

Quid ſtulti proprium? Non poſſe, & velle nocere.

Proprium prudentis eſt, etiam cum poſſit, nolle tamē vlciſci. Malus etiam cum non poſſit, optat tamen lædere.

PITTACI, Carmine Iambico Dimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere neſciet.

Eiuſdem eſt artis, rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, ſed quales. Nam ab improbis laudari, vituperari eſt.

Demens ſuperbis inuidet felicibus.

Stultitiæ eſt, cruciari felicitate malorum, quaſi in vulgaribus bonis ſit ſita felicitas.

Demens dolorem ridet infelicium.

Æquè ſtultum eſt gaudere calamitate malorum, quaſi non & ante fuerint infelices.

Pareto legi, quiſquis legem ſanxeris.

Quod alijs præſcripſeris, ipſe ſeruato.

Plures amicos re ſecundâ compares:
Paucos amicos rebus aduerſis probes.

Proſpera fortuna conciliat multos amicos: At reflante fortunâ pauci manent, ſed ſynceri.

CLEOBVLI, Carmine Aſclepiadeo.

Quantò plus liceat, tantò libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis caue ne quid pecces: & quo plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipſe minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia eſt immeritus miſer.

Cùm bonis malè eſt, fortunæ imputatur, cùm ea ſæpe magnatum ſit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Felicitas malè parta non diuturna.

Ignoſcas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis eſto, in te ipſum ſeuerus.

Parcit quiſque bonis, prodere vult bonos. —

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is ſeruat, non perdit, quos prodit. Quanquam ſuſpicor legendum:

Parcit quiſque bonis, perdere vult malos.

Vt ſit ſenſus: Qui malos ac nocentes afficit ſupplicio, is miſeretur bonorum & innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et quiſque poſitum eſt pro quiſquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis ſæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur poſteris: At probra parentum ſæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS CARMINE CHORIAMBICO, ex choriambis tribus & Amphibracho, videtur Soradicum.

Nolo minor me timeat, deſpiciátque maior. —

Sic eſt moderanda vitæ ratio, vt nec inferioribus ſis formidini, quod eſt tyrannicum: nec ſuperioribus contemptui, quod eſt abiectæ fortunæ.

Viue memor mortis, immemor vt ſis ſalutis.

Sic fuge turpia, quaſi hodie moriturus. Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quando hic verſus deprauatus eſt, ſuſpicor ita legendum:

Viue memor mortis, vt ſies memor & ſalutis. *Aut ſic:*
Viue memor mortis, ne ſis immemor & ſalutis.

Triſtia cuncta exuperes, aut animo, aut amico.

In rebus aduerſis, aut amici conſuetudine pelle mœrorem, aut animo te ſuſtine.

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

Benefacta tua prædicent alij.

Illa iuuentus grauior, quæ ſimilis ſenectæ.

Grata ſenectus homini, quæ parilis iuuentæ.

Florida ſenectus ſimillima eſt adoleſcentiæ. Moroſa iuuentus ſimillima eſt ſenectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta ſunt.
Nemo beatus, niſi qui feliciter diem obierit.

Par pari iugato coniux; diſſidet, quod impar eſt.
Firmiſſima eſt amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erunt honores unquam fortuiti muneris.
Honos verus virtutis eſt præmiũ, non munus fortunæ.

Clam coarguas propinquum, ſed palam laudaueris.
Amicũ laudato palàm, ſed errantem occultè corripe.

Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.
Clarior eſt nobilitas quam ipſe tuis virtutibus tibi paràris, quàm quæ ex maiorum imaginibus contigit.

Certa ſi decreta ſors eſt, quid cauere proderit?
Siue ſunt incerta cuncta, quid timere conuenit?
Si fatum vitari non poteſt, quid prodeſt præſciſſe? Sin incertum; ſtultum eſt timere, quod, an euenturũm ſit, neſcias.

THALETIS, Verſu Pentametro.

Turpe quid auſurus, te ſine teſte time.
Quod apud alium puderet facere, ne ſolus quidem auſis facere, veluti te ipſo teſte.

Vita perit, mortis gloria non moritur.
Etiam poſt mortem viuet gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere ſuſtuleris.
Sile, ſi quid eſt in animo facere, ne quis impediat.

Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.
Auget ſibi moleſtiã, qui timet, quod vitari non poteſt.

Cum verè obiurgas, ſic inimice iuuas.
Præſtat verè carpi ab inimico, quàm falſò laudari ab amico.

Nil nimium, ſatis eſt, ne ſit & hoc nimium.
Ne quid nimis: nam modus omnibus in rebus eſt optimus.

SEQVVNTVR MIMI PVBLIANI

Verſus ab Eraſmo caſtigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD. Lectori, S.D.

IN hos deprauatiſſimè ſcriptos reperi commẽtariolos, longè prodigioſiores quã in Catonẽ, qui neque cœlum neq; terram attingerent, & tamen accuratiſſimè depictos, ceu rem ſacrã. O ſeculũ illud infelix! Sunt plerique Senarij Iambici, ſed Latinæ comœdiæ libertatem non fugientes; ſi quod diuerſum genus inciderit, annotabimus. Cæterum qui ſcire volet, à quàm portentoſis mendis hos Mimos vindicauerimus, is conferat cum his, quos ante noſtram editionem habebant vulgati codices.

Vale Lector, & fruere.

ALienum eſt omne, quicquid optando euenit.

Senſus eſt id quod noſtro ſtudio paratur, verè noſtrum eſt: quod votis contingit, alienum eſt, nempe quod fortuna poſſit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri ſunt in te.

Animus vereri qui ſcit, ſcit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum: Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia neſcit timere.

Auxilia humilia, firma conſenſus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ ſunt imbecilla, contrà diſcordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio ſumitur, non ponitur.

Nobis in manu eſt, non incipere amare; vbi cœperis, iam illi ſeruus es, nec potes excutere, cum velis.

Aut

Aut amat, aut odit mulier: nihil eſt tertium. —

Mulier nimis eſt vehemens in vtramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam huiuſmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in vtramque partem vehementes.

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio.

Qui parum ſunt felices, magis laborant ſuſpicione: Vel ſic; Suſpicio plerunque vrgit in partem deteriorem. *Strenua* hîc, citam ac propenſam ſignificat.

Ames parentem, ſi æquus eſt; aliter, feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera vel ob hoc, quia pater eſt. *Æquus* dixit, pro commodo & humano.

Aſpicere oportet, quod poſſis deperdere.

Serua quod nolis perire: Oculus autem, hoc eſt, præſentia domini, optimus rei cuſtos.

Amici vitia ſi feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus, cum non admoneas.

Aliena, homini ingenuo, acerba eſt ſeruitus.

Alijs ſeruire durum eſt ei, qui liber ſit natus, & alijs imperare ſolitus.

Abſentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrij non adeſt, cum quo loquendum eſt. Itaque perinde eſt, ac ſi non adeſſet ipſe.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Mens enim conſtituit in animo, quæ non præſtat poſteà. *Egóne illam, quæ me? quæ illum?*

Auarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam ſua ſponte & volens pauper eſt.

Amans quid cupiat, ſcit; quid ſapiat, non videt. —

Amans ſine iudicio cupit, nec expendit, ſalubre ſit, an pernicioſum, id quod cupit.

Amans quod ſuſpicatur vigilans, ſomniat.

Qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt, & inani ſpe ſibi

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Triſtia facilè ſparguntur in vulgus; quæ recta ſunt & honeſta, vix creduntur.

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt.

Amor non poteſt ſubitò vique expelli: ſed paulatim poteſt elabi.

Ab amante lacrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lacrymis placatur.

Apertè mala cum eſt mulier, tum demum eſt bona.

Fucatum & fraudulentum eſt animal mulier, eáque minimè noxia cum palàm eſt mala. Indicat nullam eſſe bonam.

Auarum facilè capias, vbi non ſis idem.

Auarum non poteſt ferre auarus. Vel; Facilè fallas auarum, niſi ſis idem quod ille eſt, id eſt, auarus & ipſe.

Amare & ſapere, vix Deo conceditur.

Non eſt eiuſdem amare & ſanæ mentis eſſe. Perinde quaſi velis cum ratione inſanire, quemadmodum habet Terentius.

Auarus, niſi cum moritur, nihil rectè facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alios ſuis opibus frui.

Aſtutè dum celatur, ſe ætas indicat.

Senectus celari non poteſt. Niſi forte ſic legendum eſt: Aſtu crimen celatum ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quàm ſapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, ſed is qui magni facit pecuniam.

Auaro quid mali optes, niſi vt viuat diu?

Propterea quòd miſerrimè viuat: Summum igitur malum optat auaro, qui optat diuturnam vitam.

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quamdiu doles, ne quid tibi ipſi fidas. Nihil enim ſani

ſani ſuadet dolor: expecta donec reſidat ægritudo, tum ſtatue, quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.

Suæ quemque ſortis pœnitet. Aliena miratur, verbis duntaxat: Cæterum ſi ad rem ventum ſit, pauci velint cum alijs commutare.

Amare iuueni fructus eſt, crimen ſeni.

Amor voluptas eſt in iuuene; ſcelus in ſene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet luſus: videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus idem, qui ſanat, facit.

Deſiderii vulnus ſanat idem, qui facit, ſi ſui copiam facit. Alluſit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne ſtatim pronuncies. Nam præcipitati iudicii ſæpe pœnitet.

Amicos res opimæ parant, aduerſa probant.

Et hoc carmen deprauatum eſt, fortè ſic legendum: Amicum optimæ res parant, triſtes probant. Secunda fortuna conciliat amicos, aduerſa explorat, ficti ſint an veri.

Aleator quantò in arte eſt melior, tantò eſt nequior.

Hoc eſt carmen Trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò ſceleratior es. Veluti miles, quò melior eſt, hoc vir nequior.

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.

Arcus frangitur, ſi nimium tendas. Animi vires augentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis eſt gratum, quod opus eſt, vltrò ſi offeras.

Beneficium precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit. Quod vltrò oblatum eſt, id bis gratum.

Beneficium dare qui neſcit, iniuſtè petit.

Non debet vti beneficiis aliorum, qui ipſe nemini benefacit.

Bonum eſt, fugienda aſpicere alieno in malo.

Idem Plautus. Feliciter ſapit, qui alieno periculo ſapit. Quid tibi ſit fugiendum, id diſcas non tuo malo, ſed ex aliorum malis exemplum ſumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Felicius eſt dare, quàm accipere: perdit enim libertatem, quiſquis vtitur alterius beneficio.

Bona nemini hora eſt, vt non alicui ſit mala.

Nulla fortuna ſecunda eſt, quæ non alicuius malo cõtingat.

Bis cuique mori eſt, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam grauiùs.

Beneficia plura recepit, qui ſcit reddere.

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obſequium accommodas.

Nam & illum adiuuas, & te eiuſdem malefacti reum facis.

Bonus animus læſus, grauius multo iraſcitur.

Lenis animus cum incandeſcit, vehementiùs commouetur.

Bona mors eſt homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miſeris mors eſt optanda quòque, vt quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

Hunc verſum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditiâ non imperio fit dulcis Venus.

Iucundum eſt, cum ex animo quis redamatur, non cum extorquetur mulieris obſequium.

Bonus animus nunquam erranti obſequium accommodat.

Qui probus eſt ipſe, nunquam alteri peccanti aſſentitur.

Beneficium ſe dediſſe qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati, eſt repoſcentis gratiam.

Coniunctio animi, maxima eſt cognatio.

Arctiùs alligat mutua beneuolentia, quàm affinitas ſanguinis. Fortè verſiculus hic ita legendus eſt.

Beneuolus animus maxima eſt cognatio.

Nam & hoc modo carmen conſtat, & in hac litera nempe B. reperibatur.

Beneficium ſæpe dare, docere eſt reddere.

Qui ſæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem quandam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malitia eſt.

Qui malus eſt & bene loquitur, is pluſquam malus eſt.

Bona opinio hominum tutior pecunia eſt.

Tutius eſt habere bonam famam, quàm diuitias.

Bonum, tamen ſi ſupprimitur, non extinguitur.

Veritas & iuſtitia premi poſſunt ad tempus, ſed emergunt poſteà.

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria.

Qui moderatè vtitur victoria, is vincit, primùm hoſtem, deinde animum.

Benignus etiam dandi cauſam cogitat.

Qui liberalis eſt, non expectat vt rogetur, ſed vltro quærit occaſionem largiendi.

Bis interimitur, qui ſuis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipſi miniſtrauimus occaſionem. Veluti ſi quis hominem euehat ad magiſtratum, à quo poſtea ſubuertatur.

Bo

Bene dormit, qui non ſentit quàm malè dormiat.

Cùm abeſt ſenſus mali, nihil eſt mali. Veluti ſi quis alto ſomno obrutus, non ſentiat incommoditatem ſtrati.

Bonorum crimen eſt officioſus miſer.

Si calamitoſus eſt, qui rectè viuit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt aduerſari fortunam. Vel ſic; Quum eget neceſſarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris proprium ſplendorem obtinet.

Decus rectè factorum non poteſt obſcurari: lucet enim in ipſo pectore, ſi non reſpondet opinio populi.

Bene cogitata ſi excidunt, non occidunt.

Quod rectè propoſueris, etiamſi ad tempus excidit, animo tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cùm dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecuniâ, cum ſit nocens, perdit eam, ſed ſuo bono: Proinde bene perdit.

Bonis nocet, quiſquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cùm impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri ſunt, ſi liceat impunè malos eſſe.

Bono iuſtitiæ proxima eſt ſeueritas.

Seueritas enim eſt iuſtitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardiſſimè ſeneſcit, apud bonos citò.

Bona turpitudo eſt, quæ periculum indicat.

Aut ſic, quæ periculum vindicat. Satius eſt pudere, quàm pigere; pudor vtilis eſt, per quem arcemur ab his, quæ periculosè fecerimus.

Bona

Bona comparat præſidia miſericordia.

In alios miſericors meretur, vt in ipſum fauentes ſint alij, ſi quid aduerſi acciderit.

Bonarum rerum conſuetudo peſſima eſt.

Vileſcit quod conſuetum eſſe cœperit. Bonis rebus nihil debet eſſe carius. Carum eſt autem, quod rarum eſt.

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduerſa eſt obiurgatio.

Conſolandus eſt amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla eſt dimittenda occaſio.

Nunquam ſatis caueris, aliquando nocendi eſt omittenda occaſio, cauendi nunquam.

Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui adſueuerit ſẽper accipere, is putat iam ſibi deberi, quod datur, adeò vt ſi negâris, paratus ſit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, vt medicus cogatur ad duriora remedia deſcendere, nempe ſectionem, aut vſtionem, & ſimilia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuiſa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non eſt ſtatim fidendum inimico. Facilè diſſoluitur beneuolentia, at non facilè ſarcitur. Et ira omnium tardiſſimè ſeneſcit.

Citiùs venit periculum, quod contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quàm qui cauent.

Caſta virum matrona parendo imperat.

Pudica

Pudica vxor hoc imperat obſequio ſuo, vt quicquid velit, faciat maritus, & magis imperat cùm obſequitur, quàm cum exigit.

Citò ignominia fit, ſuperbi gloria.

Arrogantiam ſemper ſequitur infamia: & qui inſolenter vtitur gloriâ, incidit in ignominiam.

Conſilio melius vincas quàm iracundiâ.

Ita præceps eſt, prudentia ſedata. Hac citius efficies quæ voles, quàm violentiâ & ferociâ.

Cuiuis dolori remedium eſt patientia.

Omnis dolor lenitur patientiâ. Alia alijs malis ſunt remedia: at patientia commune eſt malorum omnium lenimentum.

Cum vitia proſunt, peccat qui rectè facit.

Cùm expediat eſſe malos, tum nocet eſſe bonos. Et cùm præmium eſt malefactis, tum benefactis pœna eſt.

Contemni eſt leuius, quàm ſtultitia percuti.

Satius eſt contemni ob virtutem, quàm ſtultum quid agere.

Comes facundus in via pro vehiculo eſt.

Et hic verſus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, vt non ſentias viæ tædium, perinde ac ſi vehiculo porteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non eſt diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accuſare vitam ſuam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quàm licet.

Hunc verſiculum adſcripſi ex Gellio. Cui plus permittitur quàm æquum eſt, is plus ſibi ſumit quàm oportet. Hoc conuenit in tyrannos & vxores.

Damnare, eſt obiurgare, cùm auxilio eſt opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non eſt officioſum, ſed damnare eſt. Primum eximendus eſt

calamitati, poſtea obiurgandus, quod ſua culpa in eam inciderit.

Diſcipulus eſt prioris, poſterior dies.

Quotidiana rerũ experientiâ reddimur prudentiores.

Diu apparandum eſt bellum, vt vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimiùm properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non diſpendium eſt, ſed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominẽ dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in ſe complectitur, nullum igitur conuitium dici poteſt contumelioſius. Verſus eſt Trochaicus.

De inimico ne loquare malum, ſi cogites.

Si cogites nocere inimico, caue loquaris malè; cauebit etiam ille: Stultum eſt igitur malè dicere. Nam ſi amicus eſt, iniquè facis: ſin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare vtilia, mora tutiſſima eſt.

Tutiſſimum eſt eſſe lentas conſultationes. Nam præcipitata conſilia plerumque ſunt inauſpicata.

Dolor decreſcit, vbi quo creſcat, non habet.

Quum malum venerit ad ſummum, tum neceſſe eſt vt fiat remiſſius.

Dediſcere flere fœminam, eſt mendacium.

Id eſt, fœmina nunquam hoc dediſcet.

Diſcordiâ fit carior concordia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Deliberandum eſt diu, quod ſtatuendum eſt ſemel.

De quo non potes niſi ſemel ſtatuere, veluti de matrimonio, de ſacerdotio, de hoc diu deliberandum eſt, prius quàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facilè credas accuſanti quempiam.

Dum

Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt.

Tum optimum eſt mori, cùm adhuc dulce eſt viuere.

Damnum appellandum eſt, cum mala fama lucrũ.

Lucrum cum iactura famæ, damnum eſt, non lucrum.

Ducis in concilio poſita eſt virtus militum.

Fruſtrà ſunt fortes milites, ni ducis prudentia regãtur.

Dies quod donat, timeas; citò raptum venit.

Quod dubitò contingit, ſubitò ſolet auferre fortuna. Fortaſſe (*teneas*) legendum, pro (*timeas.*)

Dimiſſum, quod neſcitur, non amittitur.

Non eſt damnum quod non ſentis.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.—

In tormentis ſæpè mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccatori rectè præſtetur ſides.

Adeò ſeruanda eſt fides, vt etiam malis in rebus aliquando præſtanda ſit.

Etiam celeritas in deſiderio mora eſt.

Cupienti etiam feſtinatio videtur mora.

Ex vitio alterius ſapiens emendat ſuum.

Ex alienis erratis ſapiens colligit, quid ſit ſibi cauendũ.

Ex deeſt & ſupereſt miſeris cogitatio.

Deeſt quia non vident, quo pacto poſſint mederi malis: & ſupereſt, quia intelligunt, quid debuerint cauere, ſed ſerò.

Etiam obliuiſci quod ſcis, interdum expedit.

Quædam huiuſmodi ſunt, vt ſint dediſcenda. Legi poterat *quo ſis*, vt ſit ſenſus, Expedit aliquoties meminiſſe magis, quid præſens tempus & res poſtulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum quæſtu facta fortuna eſt Dea.

Studium lucrifacit, vt fortuna credatur eſſe Dea, quæ faueat. Aut (*ex queſtu*) id eſt, querimonijs. Nam illi imputant, ſi quid acciderit.

Effugere

Effugere cupiditatem, regnum eſt vincere.

Vincere auaritiam aut iram, plus eſt quàm regnum.

Exuli vbi nuſquam domus eſt, ſine ſepulchro eſt tanquam mortuus.

Opinor ita legendum:

Cui nuſquam domus eſt, ſine ſepulchro eſt mortuus.

Id eſt, Exul qui nuſquam habet domum, perinde eſt vt mortuus inſepultus, aut cui non eſt ſepulchrum; exilium enim mors eſt ciuilis.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt ſibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato, decet.

Irato non eſt danda occaſio nocendi, ſed potiùs adimenda.

Se denegare patriæ, exilium eſt pati.

Sic enim verſiculum hunc mutauimus: Qui latet & non verſatur in republica, is ſua ſponte exul eſt.

Etiam capillus vnus habet vmbram ſuam.

Nihil eſt tam minutum, quod non poſſit aliquid.

Eheu quàm miſerum eſt, fieri metuendo ſenem!

Miſerimum eſt conſeneſcere metu mali, quod nondum aduenerit.

Etiam hoſti eſt æquus, qui habet in conſilio fidem.

Qui ſequitur, quod dictat fides, non quod dolus, is etiam hoſtibus erit æquus.

Excelſis multò faciliùs caſus nocet.

Ex alto cadentibus periculoſior eſt, ac facilior ruina: Ita periculoſiùs deijciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo ſe ſeruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod ſe ſeruet; qui fidem, nihil habet, in quod ſe ſeruet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Inſidiatur fortuna, cum blanda eſt; ita tum maximè habenda

habenda eſt ſuſpecta, cum maximè proſpera eſt.

Fortunam citiùs reperias, quàm retineas.

Difficilimū eſt retinere fortunam, ne mutetur, & maior virtus eſt tueri parta, quàm parare.

Formoſa facies, muta commendatio eſt.

Fauetur enim formoſis, etiam ſi nihil dicant.

Fruſtrà rogatur, qui miſereri non poteſt.

Qui non poteſt molleſcere precibus, quid opus eſt hunc rogare?

Fraus eſt accipere, quod non poſſis reddere.

Dolus eſt accipere beneficium à quoquam, cui non poſſis tantundem reddere.

Fortuna, nimiùm quem fouet, ſtultum facit.

Magnæ felicitatis comites ſunt ſtultitia & arrogantia.

Fatetur facinus, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudicium, indicat ſe ſibi malè conſcium eſſe.

Felix improbitas, optimorum eſt calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Feras, non culpes, quod vitari non poteſt.

Hic verſus nominatim citatur à Gellio: quod mutari corrigique non poteſt, id tacitè ferendum eſt, non vituperandum.

Futura pugnant, vt ſe ſuperari ſinant.

Sic inſtant futura mala, vt tamen vinci vitaríque poſſint prudentiâ.

Furor fit læſa ſæpius patientia.

Et hoc tamen citatur à Gellio. Lenes cum ſæpius prouocantur, tandem irritati grauius iraſcuntur, quàm qui rarius & ſerius commouentur.

Ficta citò ad naturam redierint ſuam.

Simulata non diu durant: Et iuxta Flaccum,

Naturam expellas furcâ, tamen vſque recurret.

Ordo carminis inuerſus eſt.

Cito ad naturam ficta redierint ſuam.

Fidem qui perdit, nil poteſt vltrà perdere. —

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.

Facilè adducitur ad vitia, qui facilis eſt animo, vt Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem ſexagenarius nouus factus eſt maritus.

Fides vt anima, vnde abijt, nunquam eò redit.

Vt vita ſemel amiſſa, nunquam reuertitur: ſic nec fides, iuxta illud: Qui ſemel ſcurra, nunquam bonus pater-familias.

Fidem nemo unquam perdit, niſi qui non habet.

Pecuniam non perdit, niſi qui habuit. At fidem is dicitur perdidiſſe, qui non habuit, id eſt, qui perfidus fuit.

Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel.

Nullum malum venit ſine incurſu alterius mali.

Fulmen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia.

Verſus eſt Trochaicus, Potens cùm iraſcitur fulminat, non iraſcitur.

Fruſtra, cum ad ſenectam ventum eſt, repetes adoleſcentiam.

Et hic Trochaicus eſt: non licet reiuueneſcere.

Proinde ſeni tractanda ſunt ſenilia.

Falſum maledictum, maleuolum mendacium eſt.

Qui conuitiatur & mentitur, is malitioſè mentitur.

Fœminæ naturam regere, deſperare eſt omnium.

Omnes deſperant ſe poſſe regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras. —

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia faciliùs feras.

Fortuna nulli plus quàm conſilium valet.

Conſilium plus efficit, quàm felicitas.

Fortuna vitrea eſt, quæ cùm ſplendet, frangitur. —

Vitrum cùm maximè lucet, tum facillimè frangitur. Ita ſplendidiſſima fortuna minimè durabilis eſt.

Feras quod lædit, vt quod prodeſt perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidioſum, niſi lateat. Ergo diſſimulanda eſt.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Hunc verſum addidit ex Gellio: Eſſe frugalem, rumor quidem bonus eſt, ſed infælix & paruum vulgo laudatus, cui profuſio magis placet. Niſi mauis miſeriam accipere pro penuria ſiuè inopia. Nam tum erit ſenſus, qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius ſenſus argutiſſimus eſt: Frugalitas eſt parſimoniæ vitium, ſed ſub honeſto laudatoque nomine.

Graue præiudicium eſt, quod iudicium non habet.

Poſt præiudicia ſequuntur iudicia, in quibus excutiuntur præiudicia. At graue eſt illud præiudicium, quod non ſequitur aliud iudicium, ſed ipſum iudicij loco eſt: veluti ſi Princeps præ ſe ferat animum inimicum in quempiam, nullus eſt iudex qui ſecus auſit iudicare.

Grauiſſima eſt probi hominis iracundia.

Vir bonus vt tardior eſt ad iram, ita grauiùs iraſcitur, ſi victa ſit illius bonitas.

Grauis animi pœna eſt, quem poſt factum pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet ſententiam.

Vir conſtans certa habet conſilia.

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet.

Malum illud eſt immedicabile, quod prætextu bonæ rei perſonatum eſt. Nam hic aſpectum vocat perſonam.

Grauius nocet, quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauiùs dolent.

Grauior inimicus, qui latet ſub pectore.

Affectus vitioſus [illegible] ſub pectore, nec poteſt celari.

Grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis.

Conſuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeo vt ſtultiſſima quoque ſi ſemel inoleuerint, reuelli non poſſint.

Graue crimen, etiam cùm dictum eſt leuiter, nocet.

Veluti, ſi quis apud Anglos, vel ioco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficile eſt gloriæ cuſtodia!

Fama honeſta facilimè contaminatur: & difficilius eſt eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus eſt ſuum, cùm iraſcitur.

Non eſt apud ſe, quiſquis iraſcitur. Reſpondet illi ſuperiori: abſenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quàm eſt timendus, quicunque mori tutum putat!

Qui mortem contemnit, is vehementer eſt timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus eſt, quiſquis ſuæ contemptor eſt.

Homo qui in homine calamitoſo eſt miſericors, meminit ſui.

Intelligit enim ſibi poſſe accidere, vt ſit opus auxilio: verſus eſt Trochaicus.

Eſt honeſta turpitudo pro bona cauſa mori.

Glorioſa eſt infamia, vitam impendere iuſtitiæ. Et hic Trochaicus.

Habet in aduerſis auxilia, qui in ſecundis cõmodat.

Et hic Trochaicus eſt. Qui cum fœliciter agit, alijs ſubuenit, huic alij ſubueniunt in rebus aduerſis.

Heu quàm miſerum eſt lædi ab illo, de quo non poſſis queri!

Et hic Trochaicus eſt. Durum eſt lædi vel ab amico vel à potente, quòd queri de altero non eſt [illegible], de altero non eſt tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingenioſa eſt & artium repertrix. Et ingenium mala ſæpe mouent, iuxta Naſonem.

Heu dolor, quàm miſer eſt, qui in tormento vocem non habet.

Et hic Trochaicus eſt: in tormentis verum exquiritur: at quidam ita torquentur, vt non auſint verum dicere, ſcientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines, viuendo diu!

In longa vita multa accidunt, quæ nolis. Hic quoque Trochaicus eſt.

Habet ſuum venenum blanda oratio.

Inſidioſa eſt blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit ſuos.

Orbitas mors quædam eſt.

Homo ſemper in ſeſe aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic eſt Iambicus tetrameter: Nemo non eſt diſſimulator.

Honeſtus rumor, alterum eſt patrimonium.

Tantundem ferè valet honeſta fama, quantum patrimonium.

Homo neſcit, ſi dolore fortunam inuenit.

Non ſentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honeſtè ſeruit, qui ſuccumbit tempori.

Honeſtum eſt ſeruire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus eſt.

Vita datur ad tempus, vt qui dedit, exigat ſuo iure, quandocunque velit.

Hæredem ſcire vtilius eſt, quàm quærere.

Quidam codices habent; Ferre, pro Scire. Satius eſt

ferre

ferre qualemcunque hæredem, quàm nullum habere.

Si legas, *Scire*, ſenſus eſt, præſtat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circumſpicere alienos, quibus tua relinquas.

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Hic quoque verſus citatur à Gellio. Fletus hæredis eſt riſus perſonatus, id eſt, diſſimulatus: Gaudet enim etiamſi fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus male ſentit de muliere ſæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat ſuperior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum vlciſci, vitam accipere eſt alteram.

Iucundiſſima res eſt vindicta, & velut altera vita. Primũ vitam tuetur ſuam, deinde capit voluptatem ex vltione.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non poſſumus, ne quis nos meritò oderit, id cauere poſſumus.

Inuitum cùm retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Seruile eſt ſupplicem eſſe homini indigno. Læditur igitur ingenuitas.

In nullum auarus bonus, in ſe peſſimus.

Nulli benefacit auarus, ſe verò etiam diſcruciat cuſtodiâ rerum ſuarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum eſt beneficium, quod ſtatim promptóque datur egenti.

Inſtructa inopia eſt, in diuitijs cupiditas.

Cupere cùm abundes, inopia quædam eſt, non expedita, ſed inſtructa & onuſta, quaſi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui diſſimulat peccantem, is inuitat, vt iterũ peccetur.

Iucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat ſatietatem, niſi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generoſi & ingenui animi eſt, negligere contumeliã. Aut ſic, Generoſus animus impatiens eſt contumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè ſic legendum eſt, Impunè peccat, cum quis peccat rarior: Aut, Impunè peccat, cùm quis peccat rarius.

Ingratus vnus miſeris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitudo facit, vt nec gratis ſuccurratur cùm egeant.

In miſeri vita nulla contumelia eſt.

Hoc carmen variè reperi deprauatum: haud ſcio an rectè diuinârim: non videtur contumelia, quam facias in hominem malum & infœlicem. Niſi ſic mauis, in vitia miſeri contumelia eſt dicere: id eſt, contumeliæ genus eſt inſectari vitia hominis miſeri, qui magis eget conſolatione.

Inopiæ parua deſunt, auaritiæ omnia.

Seneca citat huiuſmodi Publij carmen:

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Quanquam hic quoque verſus conſtabit, ſi legas, Inopiæ deſunt parua ſiue pauca: quod ego malim. Multa deſiderat pauper ad vitę vſum, ſed auarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habeas, poſſe vt fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquã oſurus, ita confidas amico, & ſi fiat inimicus, non multũ poſſit lædere.

Inuidiam ferre, aut fortis, aut felix poteſt.

Fortunati negligunt inuidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax ſemper iracundia.

Eadem eſt ſententia, quam antè dixit:

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Inuidia tacitè, ſed minutè iraſcitur.

Inuidus habet iram ſuam, ſed diſſimulatam, & minutam, hoc eſt, de re nihili.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Ira ſtatim ſubſidit, odium diuturnum eſt. Odit autem quiſquis eſt inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum eſt, imò ſemper. Hoc ipſum admonet ſapiens Hebræus.

Ab hoſte reconciliato cauendum.

Iniuriarum remedium eſt obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, ſed obliuio.

Iracundiam qui vincit, hoſtem ſuperat maximum.

Trochaicus eſt. Fortiſſimi eſt iram ſuam vincere. Hoc Alexander ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis ſperare bonum, niſi innocens nemo ſolet.

Et hic Trochaicus: Bona conſcientia facit, vt in malis ſperemus ſuperos auxiliaturos.

In vindicando criminoſa eſt celeritas.

Quidam habent, in iudicando. Ne ſis præceps vel ad vltionem, vel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem, docti eſt metuere.

Sapientis eſt, non contemnere hoſtem quantumuis humilem: poteſt enim per occaſionem nocere.

In calamitoſos riſus etiam iniuria eſt.

Miſeri riſu etiam offenduntur. Et quibus res ſunt minus ſecundæ, ad ſuſpicionẽ mali rapiunt etiam caſu dicta.

Iudex damnatur cùm nocens abſoluitur.

Cùm abſoluitur nocens, tunc iudex non innocens ſit oportet.

Ignoſcere humanum, vbi pudet cui ignoſcitur.

Non ignoſcendum eſt niſi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima eſt audacia.

Fortè legendum eſt plurimum, vel plurimi. Multum valet audacia, cùm res eſt dubia, hoc eſt, periculoſa.

Illo nocens ſe damnat, quo peccat, die.

Quiſquis admittit ſcelus, illico ſibi damnatus eſt, iudice

dice conſcientia, etiam iudex nemo pronunciet.

Ita crede amico, ne ſit inimico locus.

Idem dixit antea: ita inimicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus conſilium putat.

Qui iraſcitur, etiam ſcelus putat iudicio recteque fieri. Aut iratus lædi ſe putat ab eo, qui bene conſulit.

Improbè Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui ſemel expertus iterum exponit ſe periculo, imprudenter accuſat fortunam. Eſt autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Honor commiſſus indigno, non honeſtat eum, ſed magis dedecorat.

Laus vbi noua oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum rectè facies, efficies, vt ſuperiori de te famæ fidem habeant homines.

Læſo doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus ſentit, qui poteſt vlciſci.

Leuis eſt fortuna, citò repoſcit, quæ dedit.

Fortuna inconſtans ſtatim repetit, & aufert ſi quid dedit.

Lex vniuerſi eſt, quæ iubet naſci & mori.

Neceſſitas naſcendi ac moriendi, neminem non complectitur.

Lucrum ſine damno alterius, fieri non poteſt.

Vnius lucrum damnum eſt alterius. At non item in rebus animi.

Laſciuia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia ſemper obnoxia eſt infamiæ.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etſi non veretur leges vt nocens, tamen timet fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Hæc

Hunc verſum Seneca citat in controuerſijs. Multis profuiſti, morere ergo omnibus. Illi multis eſt opus, qui multum habuit: huic nihil eſt ſatis, quum ſit inſatiabilis.

Malignos fieri, maximè ingrati docent.

Ingrati faciunt, vt qui benigni fuerint, contractius donent: Hos enim malignos vocat, id eſt, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui vni fecerit.

Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientiam.

Moleſta eſt mora in omni re: tamen ea nos reddit ſapientes, ne quid agamus temerè aut inconſultò.

Mala cauſa eſt, quæ requirit miſericordiam.

Innocentia non eget miſericordia, ſed æquum deſiderat iudicem. At quum fiducia rei tota eſt in miſericordia iudicis, peſſimam habet cauſam.

Mori eſt fælicis, antequam mortem inuocet.

Ille fæliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc iucunda eſt vita, ac nondum huius tædio mortem optat. Quidam codices pro *Fælicis* habent Fælicius.

Miſerum eſt tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum eſt, quum non licet loqui quod velis. Nam illic multò minùs licebit facere, quæ velis, ſi loqui non licet.

Miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret.

Fælicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inuidet, is miſerrimus ſit oportet.

Malus eſt vocandus, qui ſua cauſa eſt bonus.

Qui benefacit commodi ſui cauſa, is malefacit.

Malus, vbi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſſimus.

Diſſimulata malitia peſſima eſt.

Metus cum venit, rarum habet ſomnus locum.

Timor abigit ſomnum: Aut, non eſt dormitandum in periculo.

Mori neceſſe eſt, ſed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non poſſint.

ſint. At ſemel duntaxat moriendum: nam à morte non detur reuiuiſcere: hoc dictum aduerſus eos qui quoties accidit aliquid in vita moleſti, mortem optant, quaſi liceat reuiuiſcere.

Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum eſt firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit ſibi.

Olim ſolebant inferias exhibere mortuis, hoc perit viuis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus eſt.

Minor eſt quàm ſeruus, dominus qui ſeruos timet.

Infra ſeruos timet, nempe malè ſibi conſcius.

Magis hæres fidus naſcitur quàm ſcribitur.

Filius naſcitur hæres, hæredipeta ſcribitur. Hoc aduerſus illos qui fraudatis ijs, quos natura coniunxit, ob offenſam aliquam res ſuas ad alienos transferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plus ſapiunt fœminæ, quàm viri.

Mala eſt voluptas, alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alienus, ſed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cum periculo cuſtoditur, quod multis placet

Trochaicus eſt: difficile eſt ſeruare quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formoſam vxorem.

Mala eſt medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura eſt, velut quæ membrum aufert.

Malæ naturæ nunquam doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctorem ſumus idonei, virtus diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo viuere.

Qui ſine periculo viuit, is fœliciter viuit. Vita tuta quamuis humilis, fœliciſſima eſt.

Male viuunt, qui ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt vo-

lupta-

luptatis [illegible] rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excuſant conuitium interpretatione, [illegible] ita magis itritant.

Male ſecum agit æger, medicũ qui heredem facit.

Inuitat enim, vt occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu ſperat, & fruſtratur leuiùs.

Mutat ſe bonitas, quam irritat iniuria.

Boni fiunt mali, ſi prouoces.

Mulier cum ſola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud ſe cogitabunda, aliquid mali voluit in animo: Pudor enim cohibet eum ſexum, qui abeſt in ſolitudine.

Male facere qui vult, nuſquam non cauſam inuenit.

Malis nuſquam deeſt occaſio malefaciendi.

Maleuolus ſemper ſua natura veſcitur.

Etiamſi deeſt præmium maleficij, tamen maleũolus fruitur ſua malitia, & vel gratis malus eſt.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur viciſſim timeat oportet, à quibus timetur.

Male imperando ſummum imperium amittitur.

Summum imperium eſt bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, nullum imperium tam potens, quod non amittitur, ſi tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgo, quæ ſæpius mutant maritum. Aut infœlices ſunt, aut incontinentes, aut inconſtantes, aut moroſæ. Quæcunque enim nubit marito ſecundo, priori diſplicuit à quo diuertit.

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt.

Nunquam te inuoluas huiuſmodi nodo, vt explicare te non poſſis. Hunc verſum [illegible] ex Aulo Gellio.

Nihil

Nihil agere, ſemper infælici eſt optimum.

Qui infortunatus eſt in rebus gerendis, huic optimum eſt in otio viuere.

Nihil peccent oculi, ſi animus oculis imperet.

Oculos incuſamus, quaſi miniſtrent occaſionem malarum cupiditatum. At animus in culpa eſt, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari poſſis.

Nihil exiſtimes verè tuum ac perpetuum, quod poſſit auferri.

Non citò ruinâ perit vir, qui ruinam timet.

Fortaſſe ſic legendum, vt ſit Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet.

Id eſt, non facilè opprimitur incommodo, qui præcauet incommodum, & non facilè opprimitur periculo, qui periculum obſeruat.

Neſcis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus eſt tetrameter: ita ludit tempus & fortunæ viciſſitudo, vt ſæpe quæ putaris optima, ſentias maximè nocere & contrà.

Nunquam periculum ſine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio: audendum eſt aliquo pacto, ſi cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam ſeſe explicabit.

Nulla tam bona eſt fortuna, de qua nil poſſis queri.

Trochaicus eſt. Fælicitati ſemper aliquid admixtum eſt incommodi.

Nuſquam melius morimur homines, quàm vbi libenter viximus.

Ibi mori optimũ, vbi iucundè viximus. Trochaicus eſt.

Negandi cauſa auaro nuſquam deficit.

Qui non dat libenter, ſemper aliquam inuenit cauſam cur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderata

Moderata diſceptatione veritas eruitur, ac immoderata perditur. Id quod prorſus accidit ſophiſticis quibuſdam, ac rixoſis diſputatoribus. Hic verſus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui ſemper timet.

Qui ſibi conſcius ſemper timet ſupplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie eſt deterior poſterior dies.

Semper ætas vergit in peius: hoc eſt, mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum eſt, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus eſt. Stultum eſt ſic odiſſe peccatum, vt ipſe pecces: veluti ſi quis ob impudicam vxorem veneno tollat adulterum, & ſic puniat adulterium, vt ipſe fiat veneficus.

Pars beneficij eſt, quod petitur, ſi bene neges.

Quidam ita moleſtè dant, vt gratiã amittant beneficij.

Quidam adeò commodè negant, vt videantur dediſſe.

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.

Suis quiſque vitijs blanditur, eáque extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si ſinas impunitum peccatum, facis, vt iterum libeat peccare.

Tam deeſt auaro quod habet, quàm quod nõ habet.

Hunc ſenarium citat Seneca in controuerſijs.

Auarus non magis vtitur ſuis quàm alienis, vtriſque igitur ex æquo caret.

O vita miſero longa, felici breuis.

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vitæ tædio. Felicibus mors ante diem videtur accedere, quòd vitæ tædium non ſentiant.

RODVLPHVS AGRICOLA IO. AGRICOLÆ ſuo *fratri*, S. D.

NIhil habeo mi frater, quod vel ego aptius tibi pro noſtra neceſſitudine, vt qui frater ſim tuus, afferre poſſim: vel tu potius pro tua ætate, vt qui prima iuuentæ ſpatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm vt vndecunque poſſim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior euadas. Idque dignum ſtudijs meis, dignum amore noſtro arbitror munus, ea parare tibi, quorum vſus non tempore intercidat, non caſibus obnoxius ſit: ſed quemadmodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa quoque, quæ à me accipis, ſolida perinde ſint, perpetuóq; tibi adiumẽto futura. Quod ſi pulchrè apud poëtam ille monuiſſe filium videtur, qui inquit,

Diſce puer virtutem ex me, verúmque laborem: Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi ſtudijs, quæ verã certiſſimáque ad virtutem ducunt viã; quæque in rebus humanis quid expetendum ſit, quid fugiendum, quid rectè ſecúsue fiat, veluti in ſpeculo conſpiciendum nobis, conſiderandúmque proponunt: Cum ſint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant inſtitutionem: Græcis Latiníſq; literis conſcripta, egregia inprimis & admirabilis Iſocratis ad Demonicum Parẽneſis mihi videtur. Ea enim ſuauitas eſt dicendi, is ornatus, & (vt ita dicam) ſculptura orationis, tanta præterea maieſtas, vtilitas, decor præceptorum, vt ſi quemadmodum pugiles meditatos quoſdam nodos nexúſq; habent, quibus in certamine ſubitò vel non cogitantes etiam vtantur: ita nos quoque oporteat certa quædam & ad manum depoſita, vitæ habere præcepta, quæ omnes noſtras velut ad filum dirigant actiones, quorumque tenax infixa mentibus noſtris memoria, recti nos limitem egredi vbíque vetet. Hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videtur. Eum itaque in Latinum ſermonem è Græco conuerti, rem ſcrupuloſam conatus, vt numeros quoq; quorum ille fuit obſeruantiſſimus, & ſchemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad poſſem, imitarer: Perſimiliter enim cadentia & deſinentia, & æquata, & contra poſita, & reliquos id genus ornatus voluitur oratio. Quorum vt ſtudioſus, præcipuè Gorgias Leontinus præceptor ipſius, alijq; ętatis illius ſophiſtę fuerunt: ita diligentior ipſe, vt ſecuti ipſum, non affectari viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atque etiam & ad verbum quoq; ediſcendum cenſeo, ſemperque velut ante oculos tanquam regulam quandam,

dam, vitæque præſcriptum habendum. Ita fiet, vt non ſolū informat os tuum, verùm animum quoq; emendet: Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum eſt, intelligere quæ legas, ita ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

Iſocratis ad Demonicum Paræneſis, per *Rodulphum Agricolam è Græco in Latinum ſermonem traducta.*

IN multis (Demonice) rebus multum inuenimus diſtantes bonorum mentes, atque malorum cogitationes, multò verò maximum accipere diſcrimen circa mutuam conſuetudinem vitæ. Hi enim præſentes ſolùm amicos venerantur: alij eos quoq;, qui longè abſunt, beneuolentia proſequuntur. Ac malorum quidem amicitias tempus exiguum diſſoluit, at bonorum ne omnis quidem æui tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quique ſuos eruditioni conatus deſtinant, bonos & nequaquam malos decere ſectari, hanc orationem dono tibi miſi, indiciū erga te beneuolentiæ, ſignumque cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos, quemadmodum facultatum, ita amicitiæ quoque paternæ hæreditatem ſuſcipere. Video autem & occaſionem nobis conuenientem, & præſentis nos opportunitatē temporis adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu ſapientię ſtudio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos ſuos orationes conſcribunt, pulchrum illi quidem opus aſſumunt, non tamen circa id quod eſt in philoſophia præſtantiſſimum, laborant. Qui verò adoleſcentibus præmonſtrant, non ea quibus vehementiā in dicendo conſequantur, ſed quo pacto vita moribuſque induſtrij fiant, tanto magis quàm illi audientibus proſunt, quantum intereſt, quòd illi ad ſola ipſos verba confirmant, hi verò ipſorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, ſed inſtitutionem tibi ſcribentes, pergemus noſtri te conſilij participem facere, quas res oporteat adoleſcentes deſiderare, & quæ rurſus opera vitare: qualibus itē hominibus coniungere, & quo modo ſuam ipſorum vitam inſtituere. Quicunque enim vitæ curſum hoc itinere fecerunt, hi ſoli ad ipſam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua non res honeſtiòr, non conſtantior eſt vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flacceſſit. Diuitiæ vitiorum ſunt potiùs, quàm integritatis miniſtræ: facultatem nempè deſidiæ præbentes, & ad voluptatem iuuenes incitantes. Robur prudentiæ coniunctum profuit: ſine illa verò ſæpiùs eum, qui id habet, offendit: & corpora quidem eorum qui ſe exercent, adornat:

ornat: induſtriam verò mentis obſcurat. Virtutis autem poſſeſſio quorū bona fide mentibus ipſa coaluerit, ſola conſeneſcit, diuitijs potior, vtiliorque generis ſplendore; quæq; fieri nequeunt ab alijs, illa ſuis viribus ſubdens, & multitudini metuenda conſtanter expectans, deſidiam dedecus, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu perfacile eſt ex gloria certaminum Herculis, operumque à Theſeo geſtorum, quibus morum præſtantia tantū laudis inſigne operibus adiecit, vt omnis temporum poſteritas, rebus quas geſſerunt, offundere nequierit obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui viuendi ſectæ, nonne habebis pulchrum & domeſticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neque enim parui virtutē faciens, neque ſocordiæ deditus egit ætatem: ſed corpus laboribus exercebat, animo pericula ſubibat, neq; extra modum diuitias expetebat, ſed præſentibus quidem fruebatur bonis veluti mortalis, gerebatque curam futurorum velut immortalis. Neque verò contemptè vitam inſtituerat, ſed elegans erat, & magnificus, ſimulq; expoſitus amicis. Impenſius laudabat officio ipſum proſequentes, quàm generis ſibi neceſſitudine deuinctos. Perſuadebat enim multò ad amicitiam efficatiorem eſſe naturam lege, mores genere, electionem neceſſitate. Tempus in præſentia nos deficeret, ſi omnes illius actiones enumerare pergamus, exactéque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc ſignum quoddam Hipponici ſuſtulimus naturæ, ad quem velut exemplar vitam formes oportet, legémq; tibi mores illius putes, & imitatorem te æmulumque virtutis paternæ præbeas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quæq; exprimere animantium, & liberos non imitari induſtriam parentum. Exiſtim es autem nullum ita pugilē contra aduerſarios ſuos docere meditari, ſicut te cōſiderare quo pacto cum patris tui ratione viuendi decertes. Fieri autem non poteſt, vt animum quiſquam taliter formet, niſi multis antè honeſtiſque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò actionibus honeſtis roboratur. Experiar igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obſeruandis, in vita plurimum videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines conſequuturus.

PRimum quidem piè diuina colas, non ſolùm ſacrificans, verum etiam quod iuràris præſtans. Illud enim affluentiæ opum eſt ſignum, hoc morum probitatis indicium.

Numen venerare ſemper quidem, præſertim quod ciuitas: ſic enim ſimul videberis ſacra Deo ſacere, legibuſque obtemperare.

Talem

Talem te [illegible] erga parentes, [illegible] si tibi voles ex te [illegible].

[illegible] exercitationibus corporis [illegible] quæ robori, ſed quæ ſanitati [illegible]. Id adſequeris, ſi deſinenis laborare tolerando [illegible] laboris ſuffecies.

[illegible] procliuis eſſe velis, neque in verbis [illegible]: illud enim ſtulti eſt, [illegible].

[illegible] facta turpia ſunt, ne [illegible] quidem putes honeſta.

[illegible] non triſtis eſſe, ſed cogitabundus.

Propter illud enim ſer[illegible] propter [illegible] prouidus eſſe credêris. Putes inprimis decere te modeſtiam, [illegible], iuſtitiam, temperantiam. Iſtis enim [illegible] probitas adoleſcentium videtur. Neque [illegible] te, ſi turpe [illegible] feceris, ſperes, [illegible].

[illegible] legibus obedi[illegible] voluptatis [illegible] oblectatione enim cum honeſtate nihil eſt [illegible] nihil eſt peius.

[illegible] falſa [illegible] enim veritatem [illegible].

[illegible] celaturus: tametſi enim [illegible] ea tamen deteges.

[illegible] appareat ea te non facere, [illegible] ſi fuerint ab aliis facta reprehendas.

[illegible] diſces, [illegible] quoq; diſces. [illegible] habes doctrinæ [illegible] quæ [illegible] ad illuc [illegible] turpe eſt [illegible] vtile [illegible] orationem [illegible] ab amicis [illegible] recipere.

[illegible] ſtudia [illegible] difficilia [illegible] aliis [illegible] tibi [illegible]. Puta [illegible] omnibus eſſe [illegible]: iſte [illegible] labuntur, illa in omne permanent tempus. Sola [illegible] immortalis eſt ſapientia.

[illegible] facere [illegible] ad eos, qui conducibile aliquid [illegible]. Turpe [illegible] ſi [illegible] mercatores tanta [illegible] cumulandas [illegible] opes officiant: adoleſcentes vero [illegible] quidem [illegible] proficiſci aliquò, quatenus [illegible] [illegible].

Moribus ſac te ſpecioſum, verbis autem affabilem: eſt autem comitatis benigne obuios appellare: affabilitatis, familiariter cũ ipſis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem vtaris. Sic & illis inimicus non eris, & iſtis amicus fies.

Neque crebrò conuenias eoſdem, neque diu cum eis agas de eiſdem: Satietas enim eſt omnium.

Exerce ſpontaneis teipſum laboribus, vt adactus quoque perferre queas.

A quibus turpe eſt animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, ſi lucrũ putaueris id, quo gloriam augeas, non quo diuitias [illegible].

In irã ſi talis ſis aduerſus peccantes, qualis delinquenti tibi eſſe alios velles: in [illegible] turpe putaueris, ſeruis te tuis imperare, voluptatibus verò [illegible] calamitate [illegible] quod [illegible].

Verborum magis quàm pecuniarum [illegible] decet nãque viros iureiurando ſe fideliores [illegible].

Conſentaneum puta, prauis [illegible] quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferri, nemini dixeris, niſi tantundem expediat ea taceri & tibi dicenti & illis qui audierint.

Iuſiurandum adactus propter duas accipito cauſas, vel vt teipſum turpi crimine exoluas, vel vt amicos tuos in magnis periculis ſerues. Pecuniarum autẽ gratia nullũ Numen iuraueris: Videberis enim alijs peierare, alijs pecuniarum cupidus eſſe.

Nullum fac amicum, niſi exploraueris ante quo pacto prioribus ſit vſus amicis. Spera namque ipſum erga te futurum talẽ, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus: factus autem da operam vt permaneas. Tantundem enim dedecoris eſt, & nullum amicum habere, & crebrò ſubinde amicos mutare.

Neq; cum damno amicos probes, nec inexpertus eorum eſſe velis. Hos autem facias, ſi cum nullius indigeas, [illegible] digere: & illa quæ vulgari nihil refert, velut arcana [illegible] credas: deceptã enim opinione, nihil offendes: decept[illegible] [illegible]

tate, & in periculorum ſocietate. [illegible] perſpici-mus, [illegible] verò inter aduerſa cognoſcimus.

Amicis [illegible] pacto oſtêris commodiſſime, ſi non, vt ab eis ro-geris, [illegible] ſed pollicens vltrò ipſis in tempore ſuccurras.

Æquè [illegible] turpe, & ab inimicis ſuperari iniurijs, & ab a-micis ſuperari beneficijs.

In familiaritate proba non ſolùm malis tuis indolentes, ve-rùm etiam bonis non inuidentes: Multos enim, qui cum infelici-bus mœrent, proſperitatis aliorum inuidia torquet.

Abſentium amicorum fac mentionem apud præſentes, vt [illegible] tionem [illegible] illorum [illegible] habere videaris.

Circa veſtitum elegans, non ſplendidus eſſe velis. Eſt autem elegantis [illegible] eſſe magnificum, ſplendidi verò eſſe profuſû. [illegible] moderatâ perfruitione.

[illegible] occupatos, atque ijs, quæ ha-bent, [illegible] contingit illis, quod equum [illegible].

[illegible] ſcilicet, atque poſſeſſiones [illegible] illorum, qui rectè ipſis frui ſci-unt [illegible] queunt.

[illegible] duas ob cauſas, vt magnū ali-quid [illegible] probis laborantib⁹ poſſis opem ferre [illegible] plus æquè, ſed moderatè iſta [illegible] præſentia, quærâſque meliora.

[illegible] probrâris, communis enim eſt fortuna, & [illegible] incertum.

[illegible] honeſtus enim theſaurus eſt gratia, quæ à bo-[illegible]

[illegible] ſimile [illegible] quod [illegible]

[illegible]

[illegible] gratiſſimum, [illegible] quam, [illegible] optima, [illegible]

[illegible]

[illegible] ſeruis quoque [illegible] : ac [illegible] benigniter acceptant.

Eris autem comis, ſi neque iurgator ſis, neque [illegible], neque cum omnibus contendas : neque iræ eorum [illegible] quibus agis, celeriter occurras, neque ſi iniuſtè quidem fuerint irati, ſed efferueſcentibus concedas: deinde ipſos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula ſerijs, neque inter ſeria ridiculis gaudeas: Intempeſtiuum enim ubique eſt moleſtum. Neque ingratè gratiam ineas, quod multis euenit qui faciunt quidem, ſed ægrè tamen amicis inſeruiunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue eſt : vel [illegible], quia eſt [illegible].

Inprimis caue tibi à potandi conſuetudine. Quòd ſi quando tulerit tempus, [illegible]. [illegible]

corruptæ [illegible]

[illegible] : illi [illegible]

[illegible] : [illegible]

Immortalia ſentias [illegible]

mortalia verò [illegible]

Tanto [illegible]

quòd alia quidem [illegible]

admittunt: ſola autem [illegible]

plerumq; enim quos verbi[illegible]

Quorum conciliare tibi [illegible]

eis prædices apud illos qui [illegible]

amicitiæ laus eſt: inimicitiæ [illegible]

Quibus conſulis, [illegible]

[illegible]

[illegible] reddes.

[illegible]

administrandæ perſonæ, [illegible] bene co[illegible]

Ita poteris [illegible] ad conſolandum [illegible] quam afferre [illegible] ſuſtinet [illegible] curam habemus, cum valetudinis adverſæ dolore [illegible].

Regum imitare mores, illorumq; vitæ rationē ſectare: videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq; apud multitudinē tibi maiorem continget laudem aſſequi, & conſtantiore regum benevolentiā perfrui.

Obſequere legibus quas reges ſtatuunt: firmiſſimam tamen legem mores illorum puta: ſicut enim, qui rempublicam gubernat, opus habet [illegible] ſub principatu viuentem, [illegible].

[illegible] male viuere.

[illegible]

[illegible] non propter [illegible]

[illegible] ſolis divitibus [illegible] principis & illæ poſſunt [illegible] ſit conceſſa.

[illegible] potius [illegible] qui propter iuſtitiam ferunt [illegible] nulla [illegible] illos [illegible].

Omnium [illegible]

[illegible]

[illegible] ne in proſpe-
ris [illegible] nec in aduerſis [illegible].

Dic [illegible] ad dicendum [illegible] aliqua de quibus experientiam habeas, vel de quibus dicere [illegible] eſſe. In ſolis enim [illegible] potior eſt [illegible] ſermo, in reliquis [illegible] ſu- erit tacere quam loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona: moderate [illegible] vbi inciderint mala: neutrius tamen animi in [illegible] ſeris. [illegible] eſt, [illegible] in [illegible] aſſer- [illegible], & [illegible]

[illegible] malis formidabilem eſſe [illegible] turpitu- [illegible]

[illegible]

[illegible] ſtaque vitæ [illegible] ſemper ce[illegible] le[illegible]. [illegible] poſt [illegible] voluptates capimus. In cunctis [illegible] rebus [illegible] ita principijs [illegible], quemadmodum [illegible] ſenſu [illegible] ſmur. Plurima enim in vita non propter res ipſas agimus, ſed conſ[illegible] gratia [illegible]. [illegible] autem quid [illegible] [illegible] quicquid [illegible] eſt agere. Hanc enim [illegible] nus vitæ ſibi regulam [illegible]. Bonos [illegible] quanquam virtutem [illegible] vel in [illegible] re prehenſione; [illegible] non [illegible] eos, qui ſe fal lunt, ſicut qui [illegible] in re vulgo ſunt præferendi. R[illegible] ſi [illegible] verbu ſ[illegible] ſtruunt [illegible] eos qui [illegible] errant [illegible] aſpe[illegible] illos non ſolum in ſe ip[illegible] enim p[illegible] pe[illegible] audiens ba[illegible] cum, qui mortalis ſit [illegible] in familia ri[illegible] maleſane eff[illegible] it[illegible] ciendus, & le[illegible] i hunc pr[illegible] calamnitatibus oppreſſit. Qui bus [illegible] honeſtatem & non modo hi[illegible] genus pulcherrimum [illegible] ca[illegible] reliquos [illegible] ſi quid dixerint [illegible] Quemadmodum enim videmus [illegible] de[illegible], & de unoquoque [illegible] oportet

qui vitæ diſciplinam [illegible]

eſſe, & undique q[illegible]

Vis enim [illegible]

[illegible]

FINIS.

87 pp. (incl.
title-page)
[illegible]

HH 49/2

48449a
Cato